

Универзитет у Београду
Факултет спорта и
физичког васпитања

Др Марија Мацура

Ova prezentacija je nekomercijalna.

Slajdovi mogu da sadrže materijale preuzete sa Interneta, stručne i naučne građe, koji su zaštićeni Zakonom o autorskim i srodnim pravima.

Ova prezentacija se može koristiti samo privremeno tokom usmenog izlaganja nastavnika u cilju informisanja i upućivanja studenata na dalji stručni, istraživački i naučni rad i u druge svrhe se ne sme koristiti –

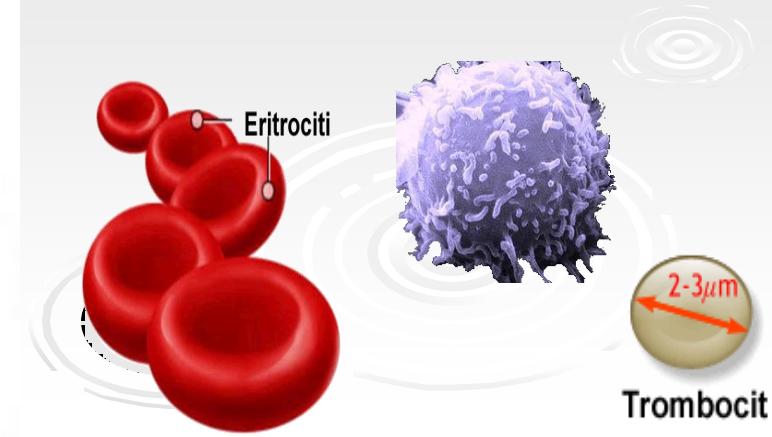
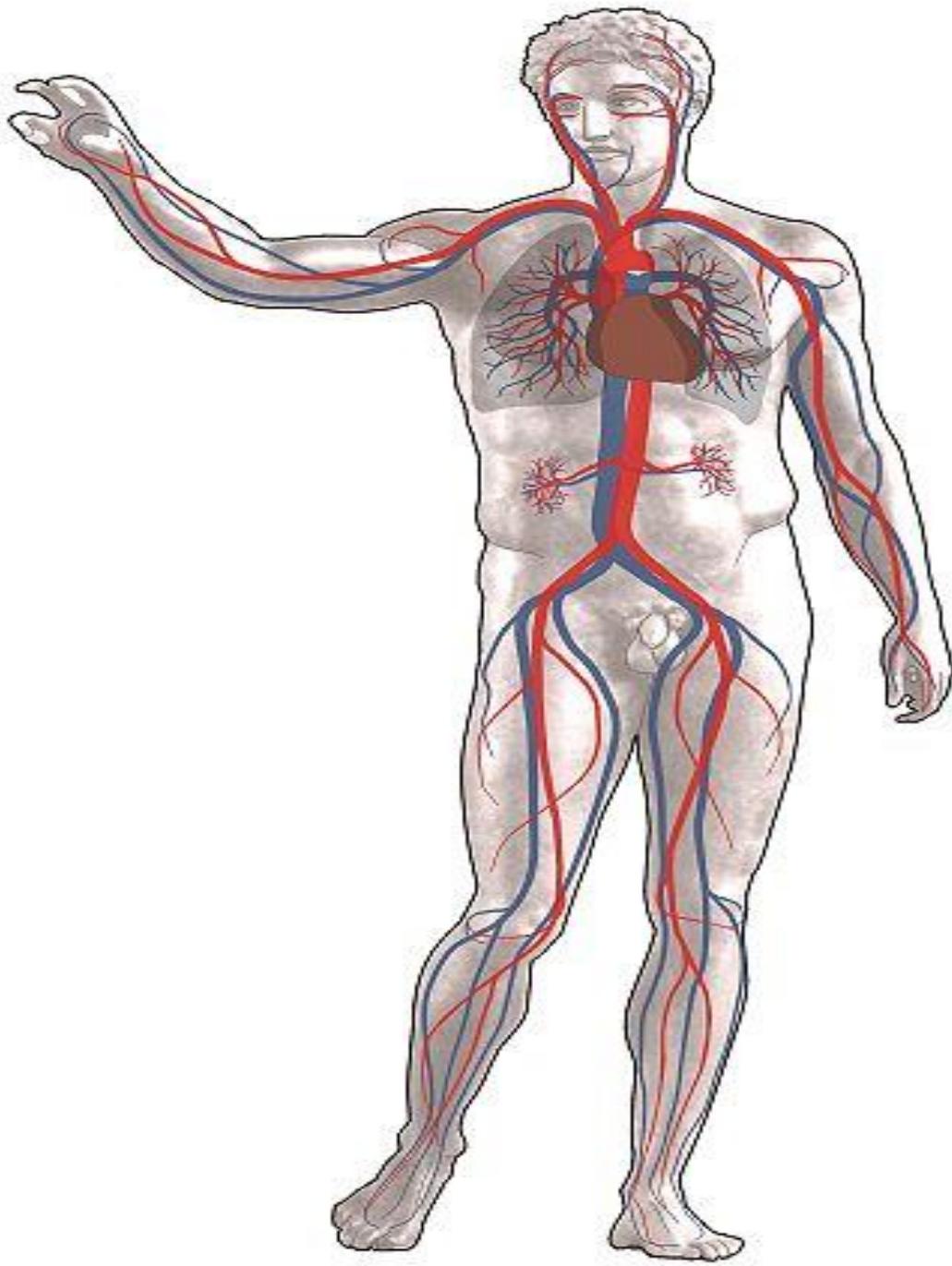
Član 44 - Dozvoljeno je bez dozvole autora i bez plaćanja autorske naknade za nekomercijalne svrhe nastave:

(1) javno izvođenje ili predstavljanje objavljenih dela u obliku neposrednog poučavanja na nastavi;

- ZAKON O AUTORSKOM I SRODNIM PRAVIMA
("Sl. glasnik RS", br. 104/2009 i 99/2011)

РАЗВОЈ КАРДИОВАСКУЛАРНОГ СИСТЕМА

Kardiovaskularni sistem

Zatvoreni sistem krvnih sudova

u kome je inkorporirano **srce**

koje svojim kontrakcijama i dekontrakcijama

obezbeđuje stalni tok krvi

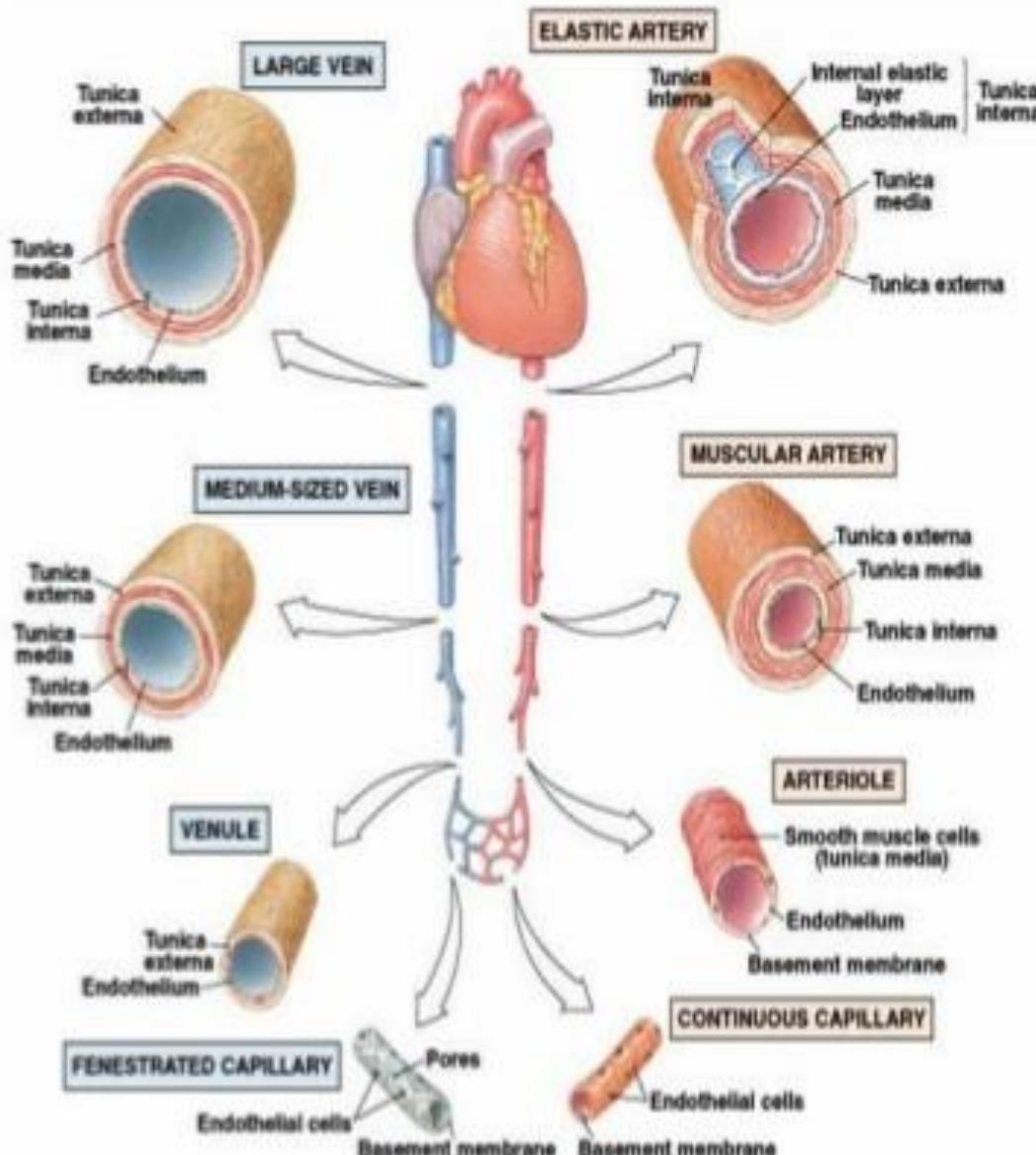
- Sistem koji omogućava da se izvrši rad
- Kvalitet
- Količina rada

- SRCE
- KRVNI SUDOVI
- KRV

Funkcija i osnovni delovi KVS

KVS

- ima funkciju transportnog sistema u organizmu.
- doprema "gorivo" iz hrane kiseonik iz vazduha u ćelije, gde dolazi do sagorevanja i oslobođanja energije, potrebne za funkcionisanje организма.
- krv odnosi produkte sagorevanja iz ćelije (CO_2 i H_2O).

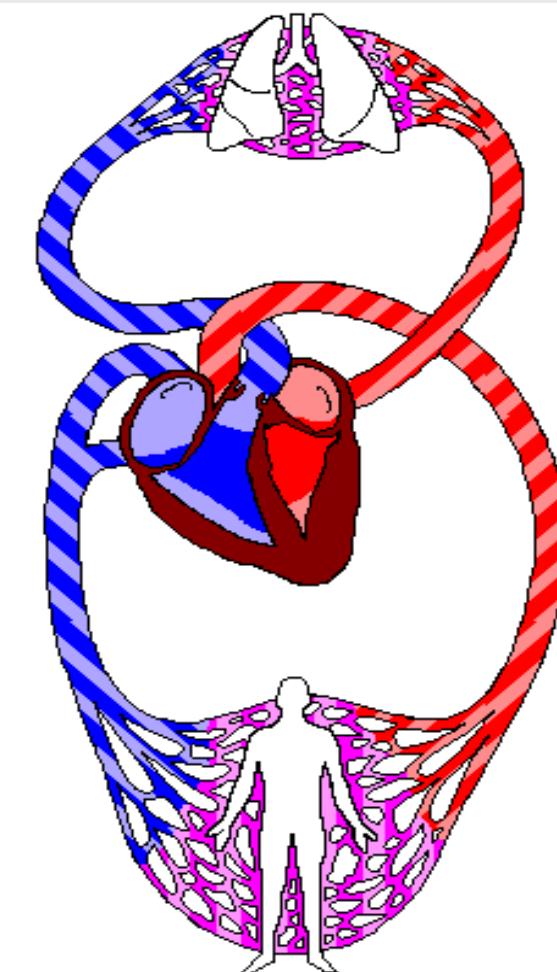
25. decembar 2014

Source: M. Jouan, MSc. Thesis, 2005.

SRCE I KRVOTOK

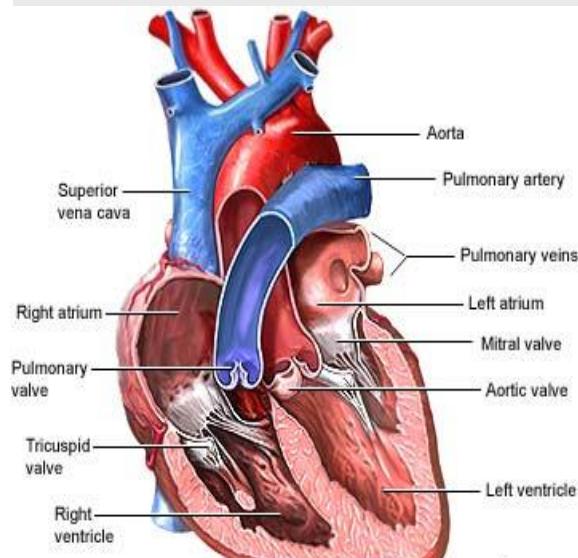
Srce je dvostruka pumpa, koja pumpa krv kroz dva cirkulatorna sistema: **pulmonalni** (mali) (~20%) i **sistemski** (veliki) krvotok (~80%).

Naše srce se kontrahuje (kuca) oko **70** puta u minuti i oko **30 miliona** puta tokom jedne godine!

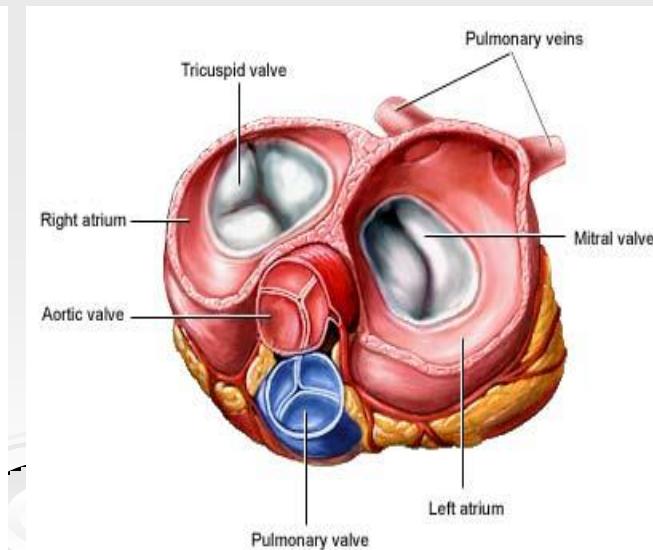

Energija potrebna za istiskivanje krvi u krvotok dobija se kontrakcijom mišića atrijuma, odnosno ventrikula.

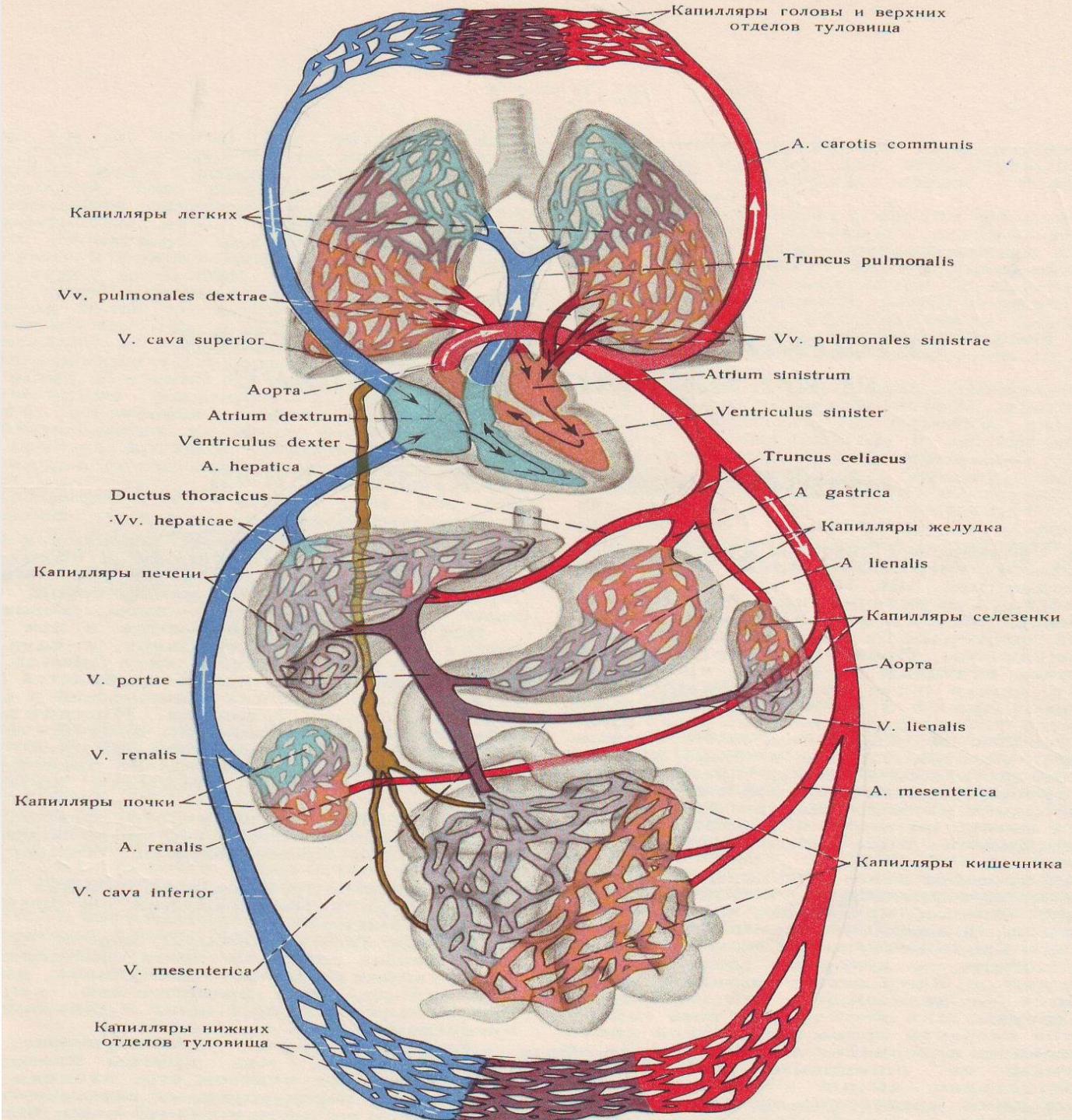
Smjer kretanja krvi obezbeđuju srčani zalisci (valvule), od kojih se jedan par nalazi između atrijuma i ventrikula (mitralna i triskupidna valvula), a drugi je između ventrikula i aorte, odnosno pulmonalne arterije.

adam.com

adam.com

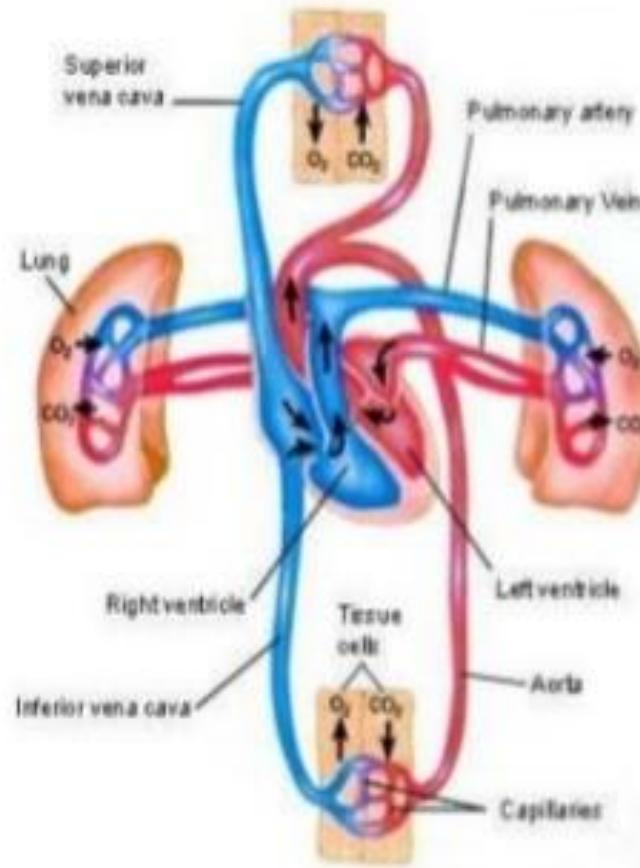
КРВОТОК

Велики крвоток:

- Лева комора
- Аорта
- Артерије
- Капилари
- Вене
- Г. и д. шупља вена
- Десна преткомора

Мали крвоток:

- Десна комора
- Плућна артерија
- Плућни капилари
- Плућна вена
- Лева преткомора

Kardiovaskularni sistem

Veliki ili sistemski krvotok

Srce, aorta, arterije, arteriole, kapilari, venule, vene

Mali ili plućni krvotok

Srce, plućne arterije, kapilari, plućne vene

Veliki ili sistemska krvotok

Mali ili plućni krvotok

srce → **truncus pulmonalis** (2plućne arterije),
manje grane

Desna
komora

Leva
predkomora

plućni kapilari

4 plućne vene

srce

Glavna funkcija

Transport

Snabdevanje tkiva kiseonikom hranljivim i drugim potrebnim materijama

Odnošenje produkata metabolizma

Humoralna komunikacija tkiva i organa (hormoni i druge bioaktivne supstance, IL1...)

Održavanje telesne temperature

Srce

Srčani mišić

Poprečno prugasti

Srčana mišićna vlakna su **niz srčanih mišičnih
ćelija** serijski vezanih jedna za drugu.
Vlakna se dele i prepliću medjusobno

Ćelijske membrane spojene mostovima gde je
400 puta manji električni otpor

HISTOLOŠKA SLIKA SRČANOG MIŠIĆA

Slika 9-2. »Sincijumska« priroda srčanih mišićnih vla-kana

Srčani mišić

Povezanost mišićnih ćelija čini

funkcionalni sincicijum

Pretkomora

i

funkcionalni sincicijum

Komora

koji su međusobno odvojeni fibroznim tkivom

Srčani mišić

Zbog povezanosti ćelija **akcioni potencijal** se
širi na sve mišićne ćelije i
srčani mišić pretkomora/komora
funkcioniše kao sincicijum (jedna ć.),
po zakonu “sve ili ništa”

Permisivna sposobnost srca-autoregulatorni mehanizmi koji obezbedjuju da se bez povećanja frekvence poveća minutni volumen (odstupanje od zakona “sve ili ništa”)

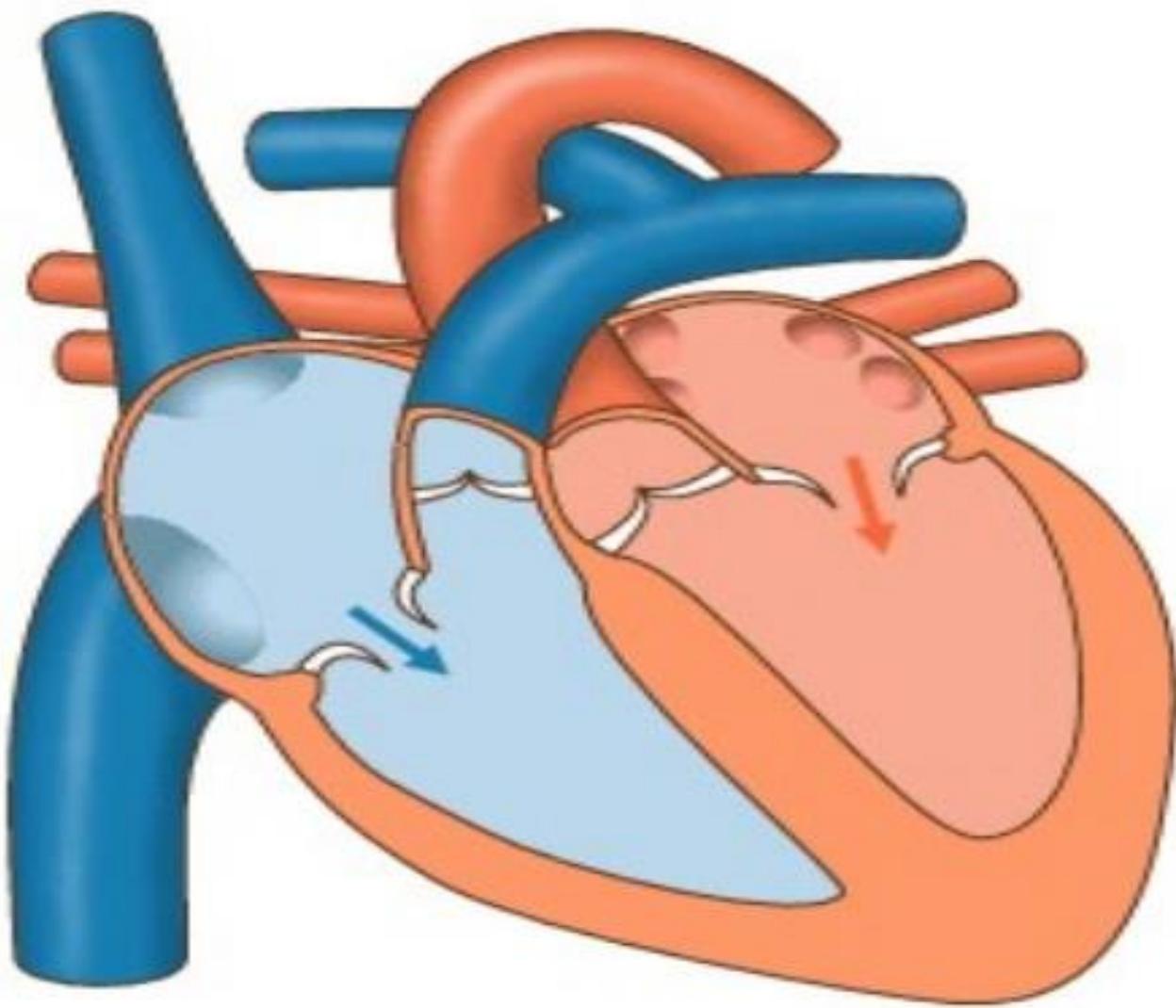
Anatomija srca

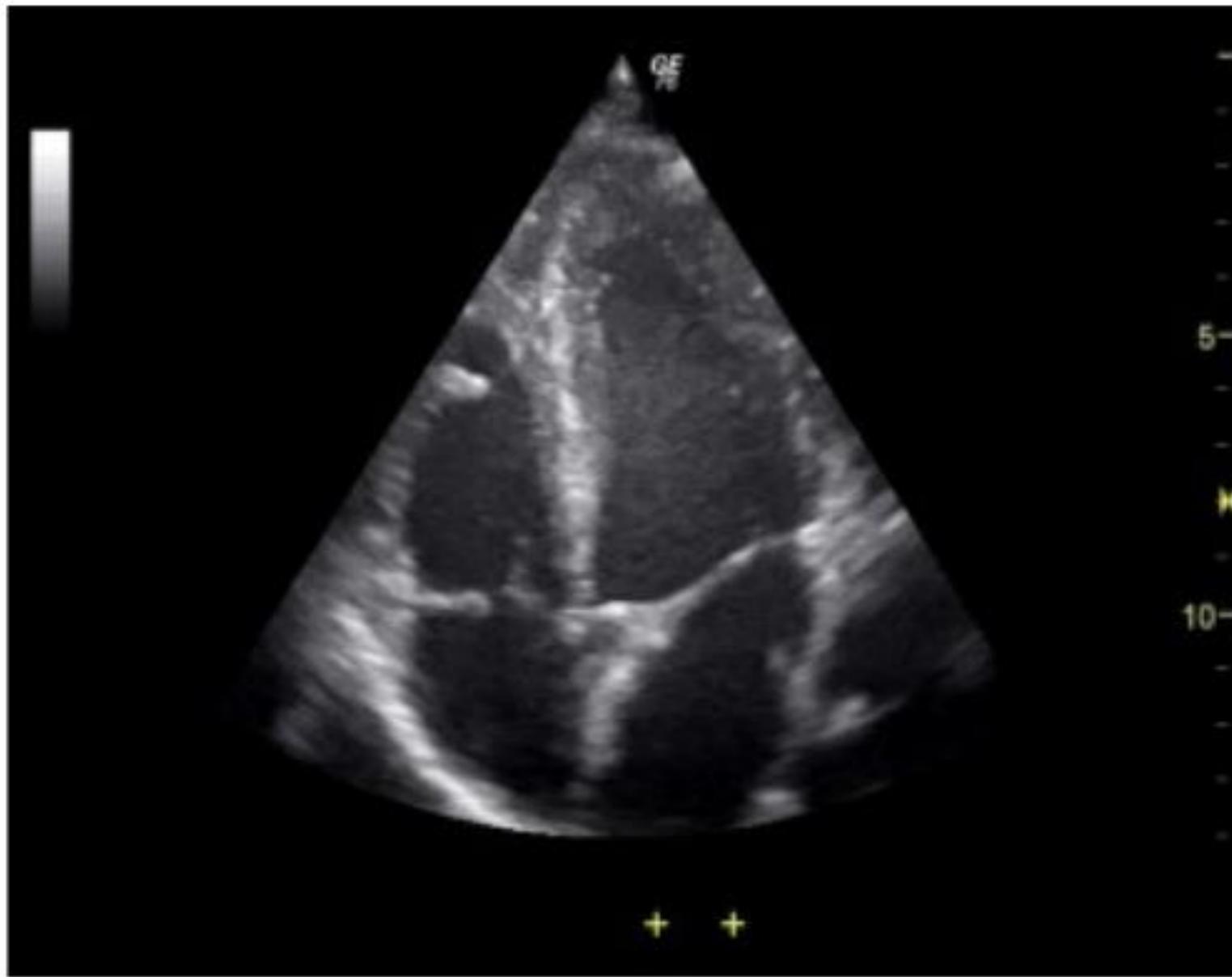
Leva i desna pretkomora

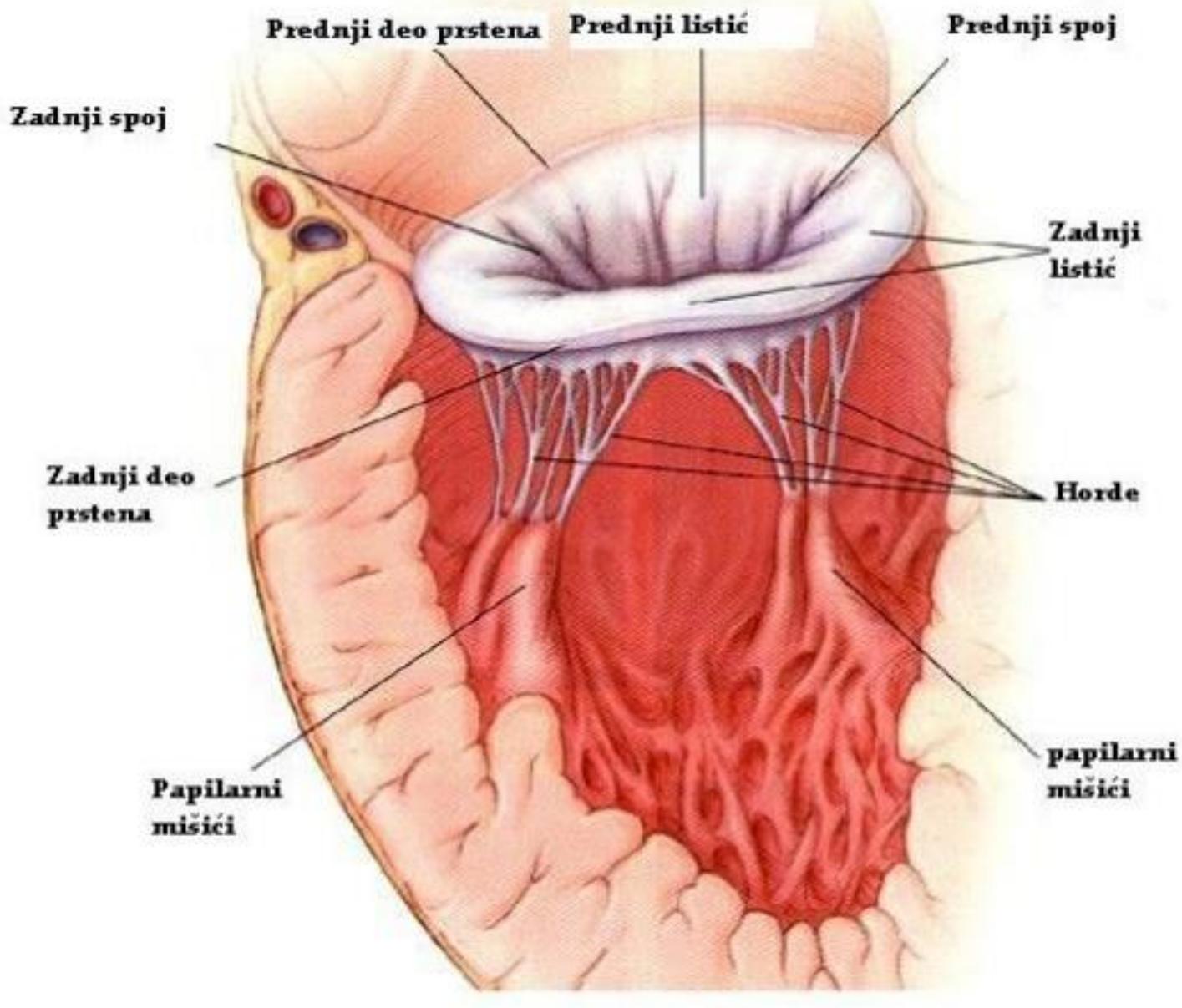
Fibrozni prsten izmedju komora i pretkomora sa
atrioventrikularnim zaliscima
(levo bikuspidalni, desno trikuspidalni)

Leva i desna komora

Semilunarni zalisci aorte i plućnih arterija

REGULACIJA RADA SRCA

- a) Autoregulacija srčanog rada (Frank-Starlingov zakon)

Otto Frank 1865 - 1944

Ernest Henry Starling 1866 – 1927

- b) Autonomni nervni sistem (simpatički i parasimpatički nervi)

Autoregulacija srčanog rada

Frank-Starlingov zakon:

U fiziološkim granicama srce će ispumpati svu krv koja u njega dođe, ne dozvoljavajući da se prevelika količina krvi nakuplja u venama.

- Kod povećanog dotoka krvi mišić se više istegne a istegnuti mišić (u fiziološkim granicama) će se kontrahovati jačom silom, zato što su onda aktinski i miozinski filamenti u optimalnom stepenu preklapanja za razvoj kontrakcije.
- Istezanje zida desne prekomore povećava srčanu frekvenciju čak za 10-20%.

Autonomni nervni sistem

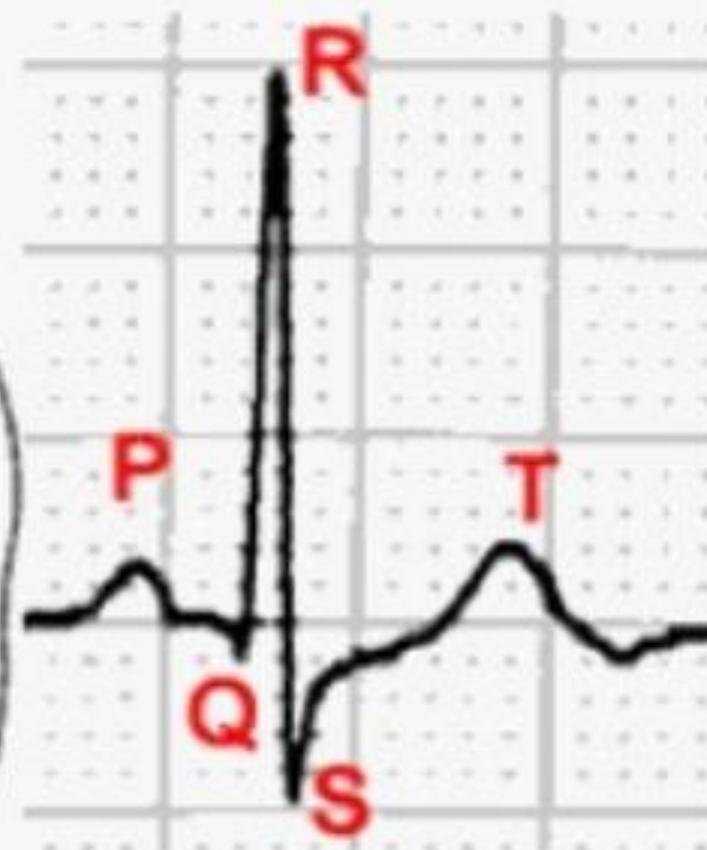
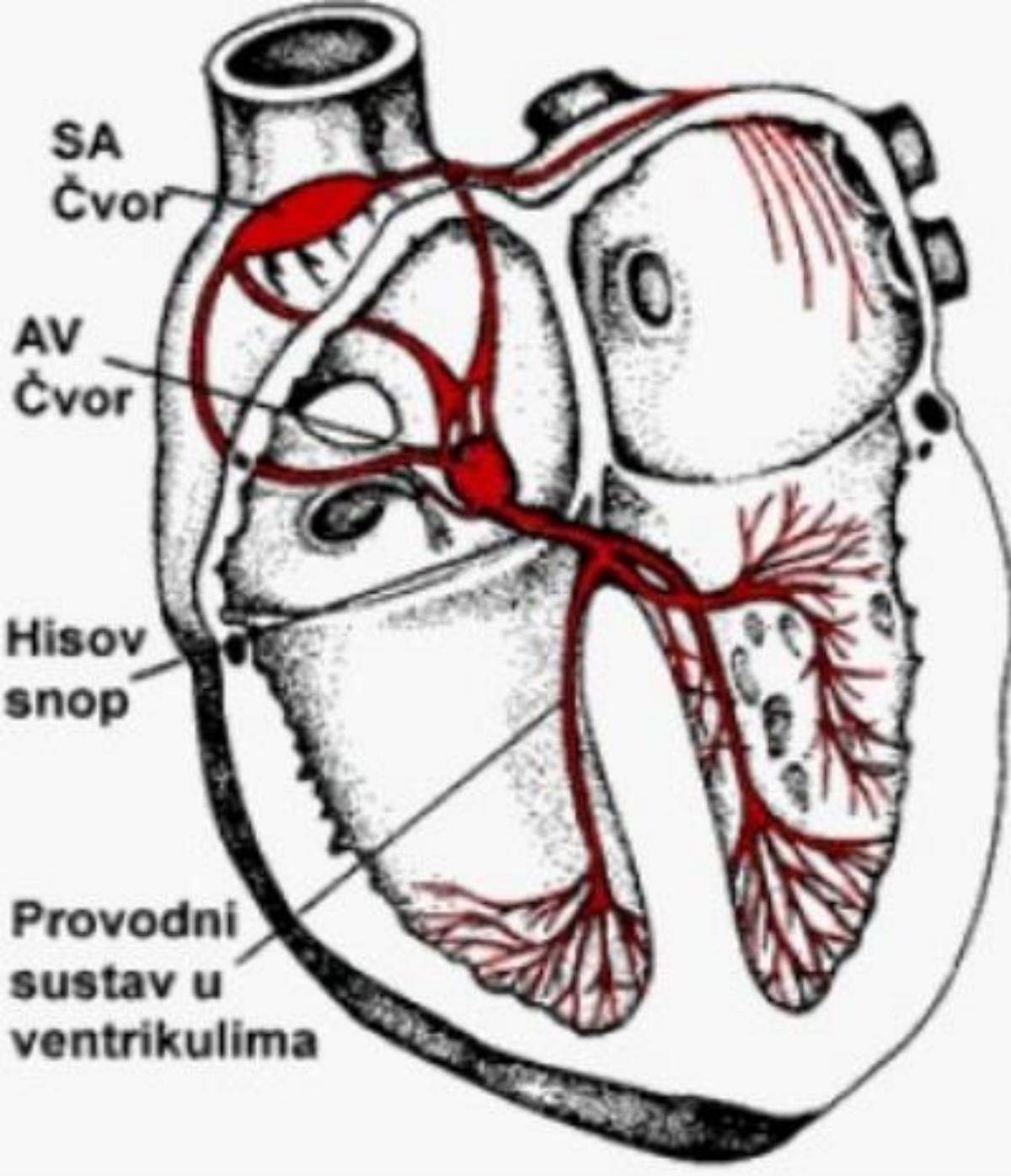
(simpatički i parasimpatički nervi)

- kontrola frekvencije i snage srčane kontrakcije

Спроводни систем срца

Срце ради самостално (автоматски) јер има ћелије које имају посебну улогу у стварању и преносу импулса, у које спадају:

1. Ћелије сопственог специфичног аутономног система за стварање и спровођење импулса,
2. Ћелије радне мускулатуре миокарда преткомора и комора

Anatomija srca

Funkcionalno:

Pretkomorski

i

komorski sincicijum

Funkcionalnu povezanost celog srca
obezbedjuje sprovodni sistem

Sprovodni sistem srca

1. Sinoatrijalni čvor (SA)

spontana podražljivost

- **obezbedjuje automatizam**
- **predvodnik srčanog ritma**

Sprovodni sistem srca

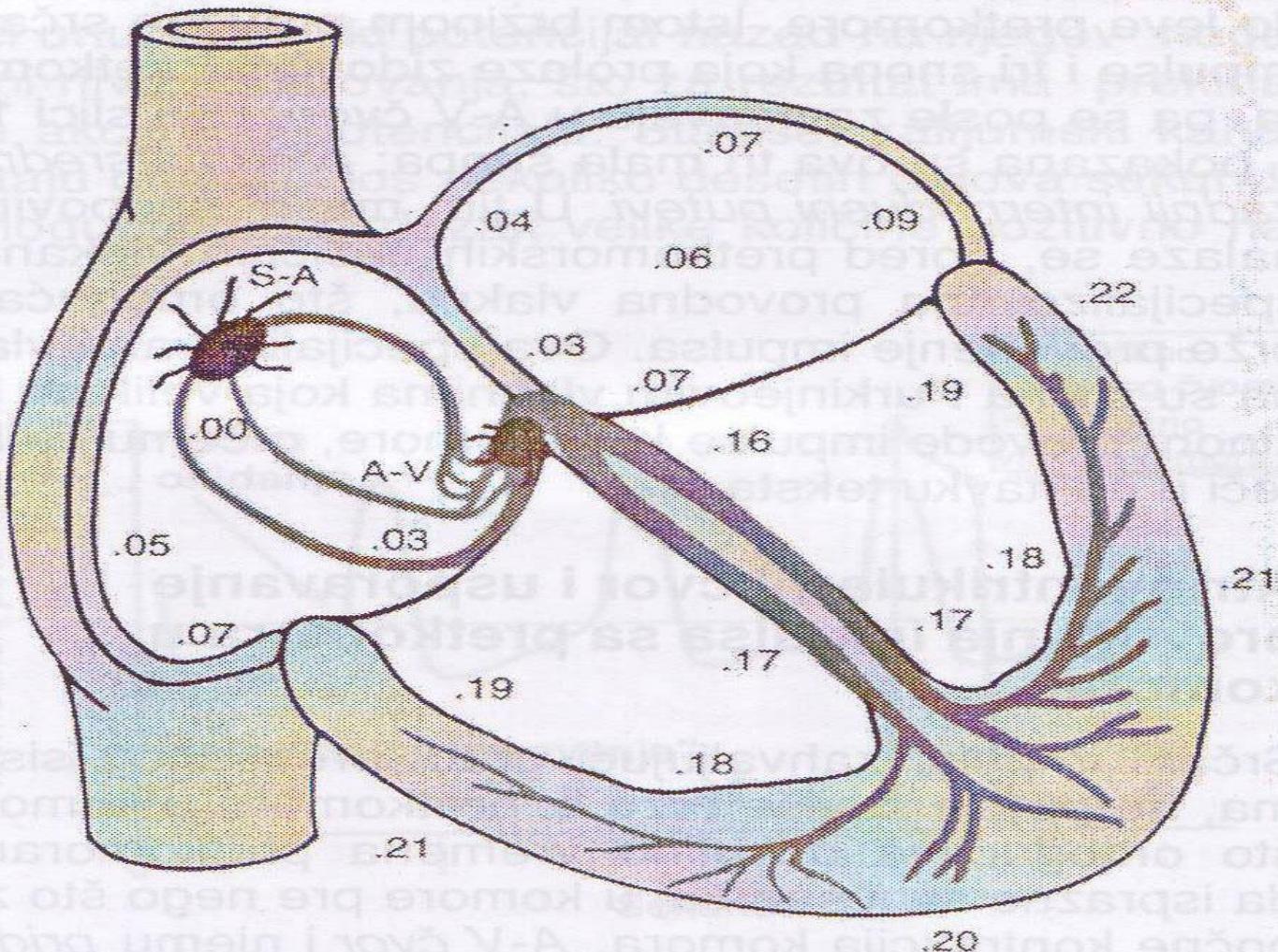
2. Internodusna vlakna - veza SA i atrioventrikulanog (AV) čvora

3. AV čvor AV snop

4. Leva i desna grana Hisovog snopa

5. Purkinjeva vlakna

Sprovodni sistem srca

Slika 10-4. Prenošenje impulsa kroz srce; pokazano je vreme pojavljivanja (u delovima sekunde nakon inicijalne pojave u S-A čvoru) u različitim delovima srca

Normalno provođenje implusa

Sinoatrijalni čvor

AV čvor

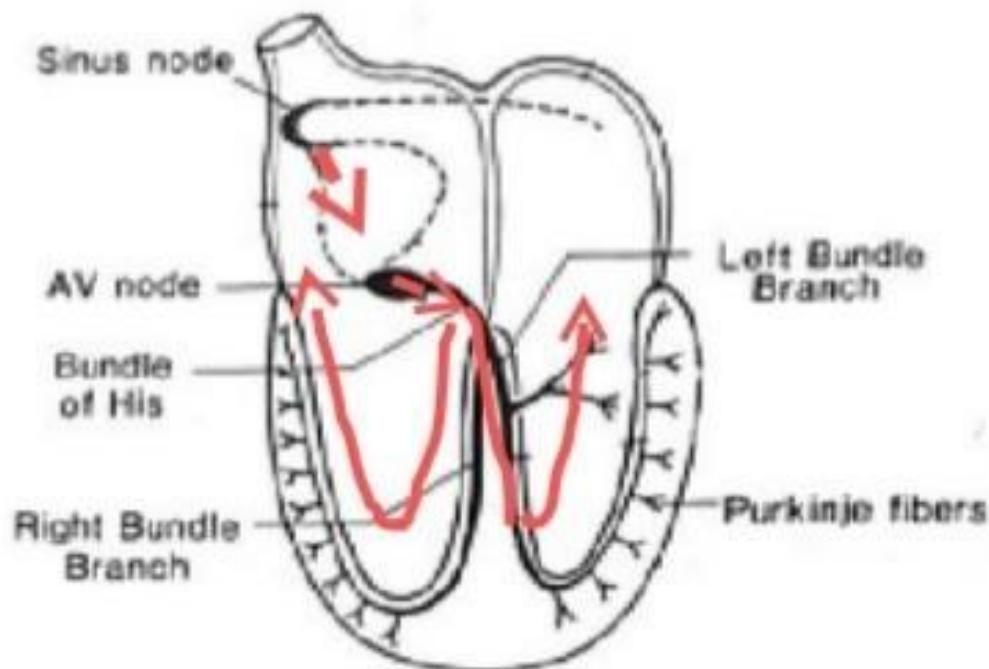
Hisov snop

Grane snopa

Purkinijeva vlakna

Kontrakcija srčanog mišića

Energija za rad s. mišića
95% iz ATP-a, koji potiče
iz razgradnje masnih kiselina (75%)
i ugljenih hidrata (25%)

Sprovodjenje akcionog potencijala

- Brzina sprovodjenja akcionog potencijala u mišićima pretkomora i komora je 30-40cm/sec
- **10 puta sporije nego u skeletnom mišiću**, oko 300 puta sporije nego u mijelinskim n. vlaknima.

Srčani ciklus

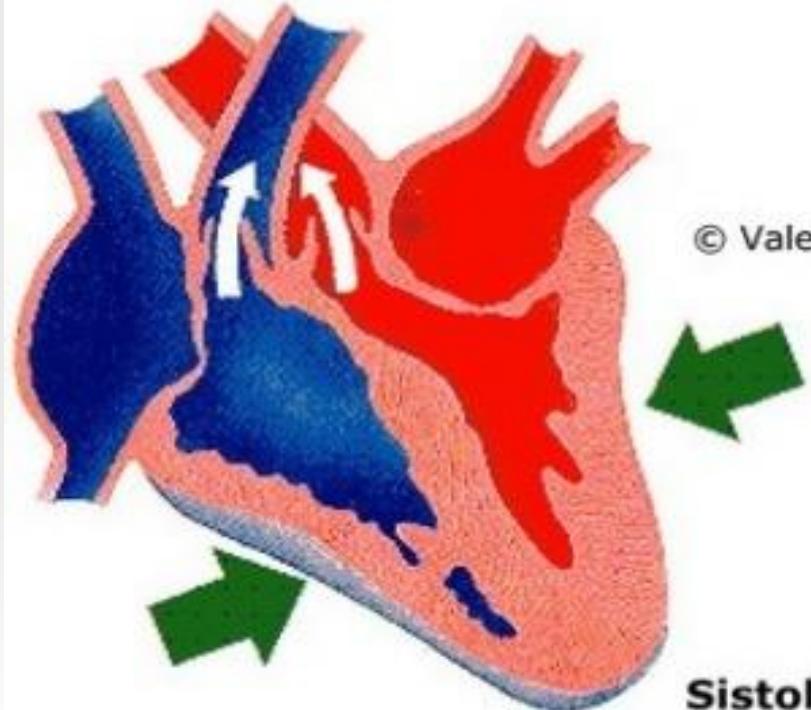
Period izmedju **dva uzastopna početka** ili dva uzastopna završetka **kontrakcije** srčanog mišića

Sastoji se od faze kontrakcije (**sistola**) i faze dekontrakcije (**dijastola**)

Odredjen je **frekvencijom**, sa porastom frekvencije ciklus se skraćuje na račun dijastole

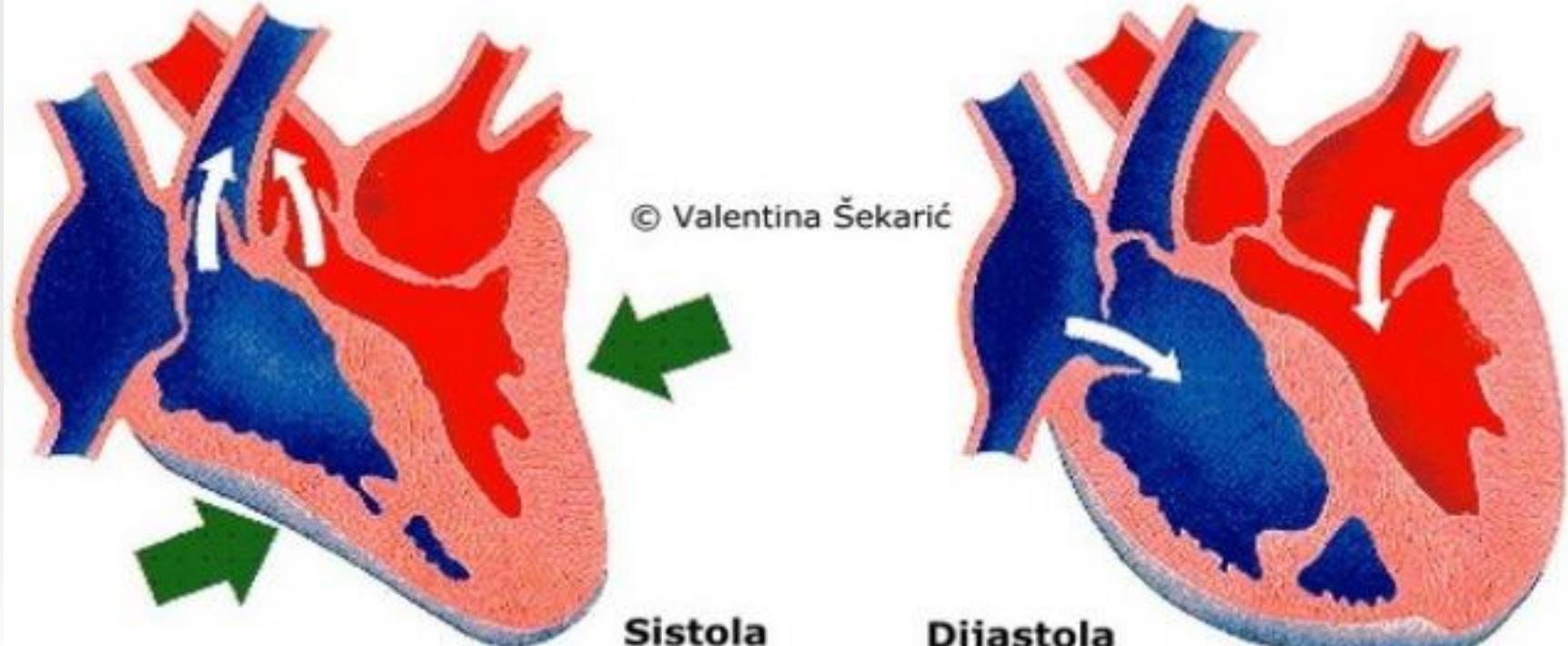
Srčani ciklus – period od početka jedne kontrakcije do početka druge kontrakcije

Sastoji se od:

© Valentina Šekarić

Sistola

Dijastola

Kontrakcija srca

Opuštanje srca

Srčani ciklus

Srčana frekvencija: broj kontrakcija u minuti
(65 – 75/min)

Recipročna vrednost frekvencije je srčani ciklus
($60'' / 75 = 0.8 \text{ sec.}$)

($75 / \text{min} ; \text{min} / 75 = 60'' / 75$)

RAZVOJ FS

- NN 120-130/min
- Opada na 75/min

Puls

Periferni odraz srčane aktivnosti

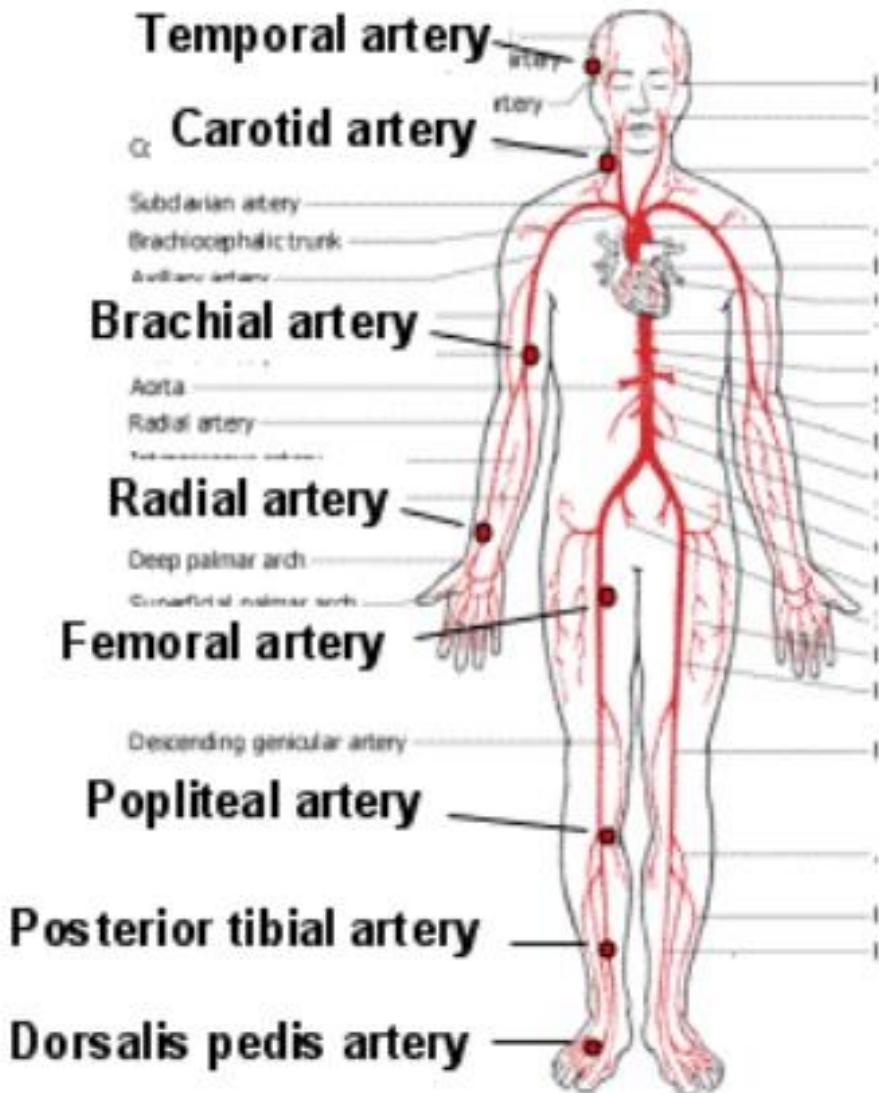
(odraz oscilacija arterijskih zidova, koje su posledica pumpne aktivnosti srca)

Frekvenca

Ispunjenošć

Arterijski pritisak

Arterial Pulse Points

Shematski
prikaz
određivanja
pulsa na
najznačajnijim
mestima

Fiziološki opseg pulsa 60 -100 / minut

< 60 – bradikardija

>100 – tahikardija

Kvaliteti pulsa:

1. Frekvenca (pulsus rarus / frequentum)
2. Ritam (p. irregularis / regularis)
3. Veličina (p. magnus / parvus)
4. Tvrdoća (p. durus / mollis)
5. Brzina (p. celer / tardus)

© Healthwise, Incorporated

Klinički značaj!!!

Procena funkcije srca

- Zvučne pojave - **srčani tonovi**
- Električne pojave - **EKG**
- Mehaničke pojave:
Pumpna sposobnost
Kontraktilnost srčanog mišića

Srčani tonovi

Nastaju pri zatvaranju valvula
(vibracija zalistaka i krvi koja ih okružuje)

I ton, sistolni

***zatvaranje AV zalistaka, mišićno valvularnog
porekla***

- U petom medjurebarnom prostoru (mitralne valvule)
- Nad spojem tela sternuma i ksifoidnog nastavka (trikuspidalne valvule)

Srčani tonovi

II ton, dijastolni **zatvaranje semilunarnih valvula**

- Na drugom rebru i drugom medjurebarnom prostoru **desno (aortne)**
  - U drugom medjurebarnom prostoru levo (pulmonalne)

Srčani tonovi

III ton- ton brzog punjenja

IV ton, pretkomorski u toku sistole pretkomora

ELEKTROKARDIOGRAFIJA (EKG)

**Grafički zapis električnih
potencijala srčanog mišića**

Elektrokardiografija

- Stvaranje impulsa u SA čvoru
- Transmisija impulsa sprovodnim sistemom
  - Depolarizacija miokarda
  - Repolarizacija miokarda

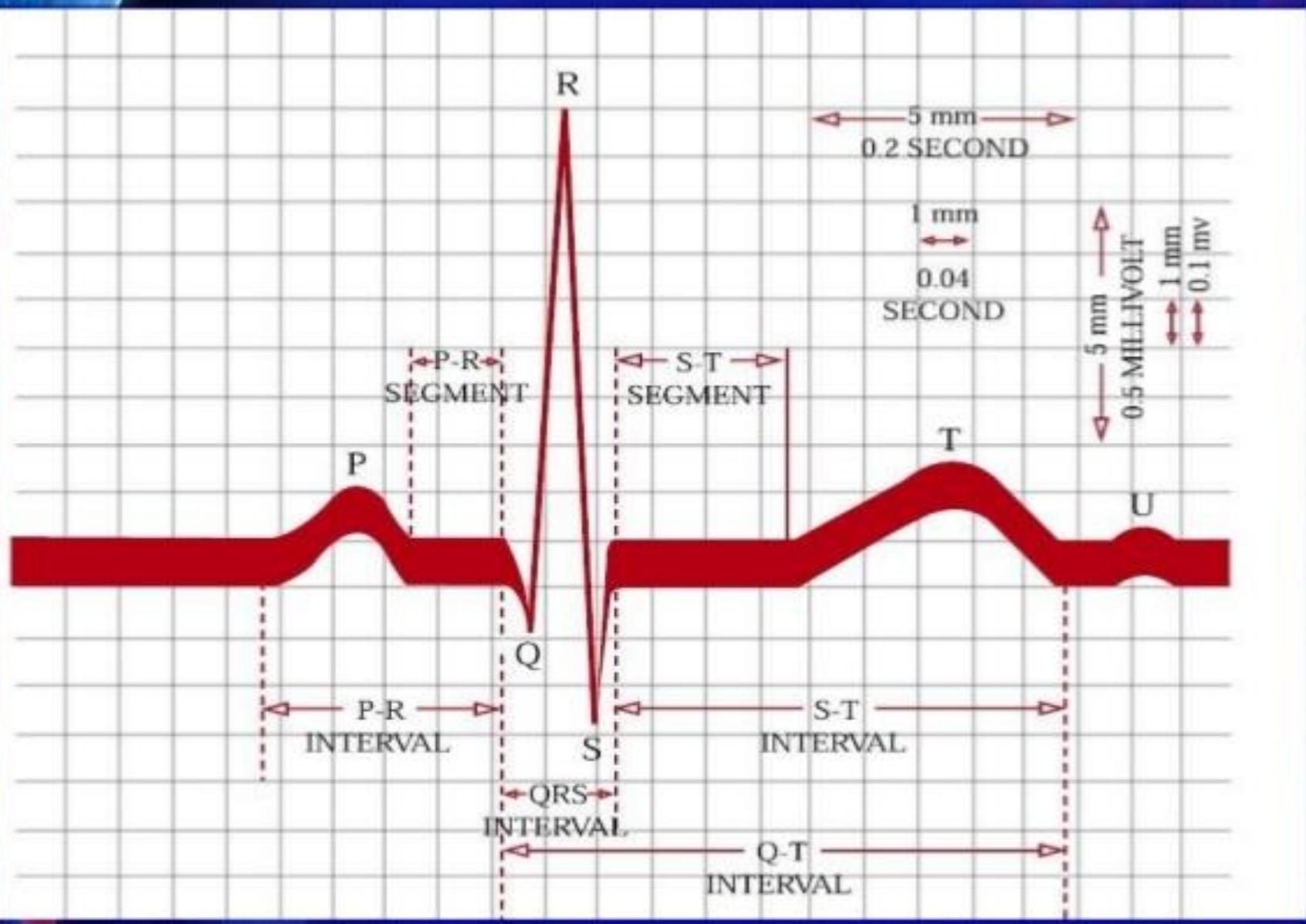
Elektrokardiografija

P - talas depolarizacija pretkomora

QRS - talas depolarizacije komora

(pokriva talas repolarizacije pretkomora)

T - talas repolarizacije komora

Regulacija srčane aktivnosti

Intrakrdijalni (autoregulatorni)

- Heterometrijski Frank-Starlingov zakon: *Srce će ispumpati svu krv koja u fiziološkim granicama dodje u njegove šupljine* (prema zakonu “sve ili ništa
  - homeometrijski

Ekstrakardijalni

- nervni
- humoralni

NERVNA REGULACIJA

*Postganglijska vlakna
simpatikusa i parasimpatikusa*

Sympathicus

vlakna relativno ravnomerno rasporedjena po srcu

deluje pozitivno

hronotropno (frekvenca),

inotropno (snaga),

dromotropno (provodljivost),

batmotropno (razdražljivost)

Parasympathicus

**desni vagus SA čvor, levi AV čvor,
nema ga u komorama**

deluje negativno

hronotropno (frekvenca),

inotropno (snaga),

dromotropno (provodljivost),

batmotropno (razdražljivost)

Humoralna regulacija srčanog rada

Adrenalin

(kao simpatikus)

Tiroksin

**direktno, preko metabolizma i tonusa
simpatikusa**

Glukagon

(hormon alfa-ćelija Langerhansovih ostrvaca) -
pozitivno inotropno i antiaritmijski

Humoralna regulacija srčanog rada

K⁺ u višku u ekstracelularnoj tečnosti
izaziva povećanje eksitabilnosti, povećanje
frekvence, smanjenje snage i na kraju **zastoj u
dijastoli**

Ca²⁺ u višku

izaziva sve suprotno od K i **zastoj srca u sistoli**

Procena funkcije srca

Pumpna sposobnost

Sistolni volumen, minutni volumen, sistolni rad, srčani indeks, kriva pritiska leve komore, pritiska punjenja, endijastolni pritisak leve komore...

Kontraktilnost srčanog mišića

Izračunava se u toku koronarografije

RAZVOJ SRCA

- PERIOD INTRAUTERINOG RAZVOJA
(nema disanja, DK=LK)
- PERIOD EKSTRAUTERINOG RAZVOJA
(LKvećaDK)
- Kod odraslog srce je 14puta veće nego kod NN-novorodjenče

LV (LK)

- Veći prliv krvi-----veća LV (ovaj mehanizam nalazi se i u sklopu sportskog srca)
- Povećava se br mm vlakana (na rodjenju jedno vlakno ima više jedara)

- Kruškoliko, vrh okrenut nadole i napred
- “kapljasto” ili “viseće” srce kod asteničnih
smanjenje radnih sposobnosti
labilnost cirkulacije-česti kolapsi
(često kod dece po ulasku u pubertet i
naglog porasta u visinu)

Sistolni-udarni volumen

- Zapremina krvi koja se izbacuje u toku 1 udara iz LV preko aorte
- NN 3,5ml
- Odrasli 60-70ml
20 puta više

Minutni volumen

- SV(UV)xFS
- NN 400ml
- Odrasli 4 500ml

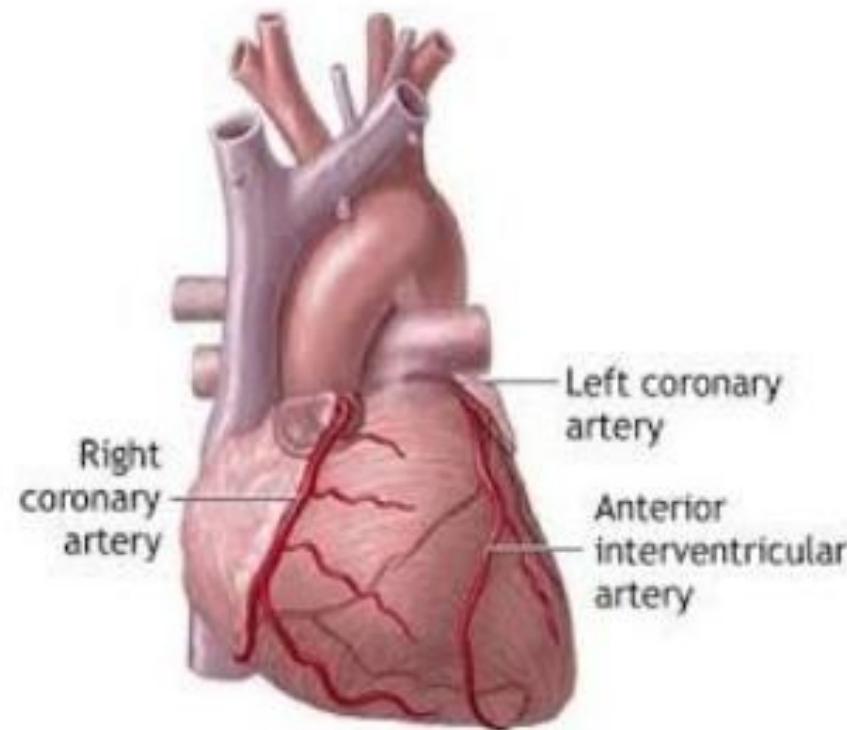
11 puta više

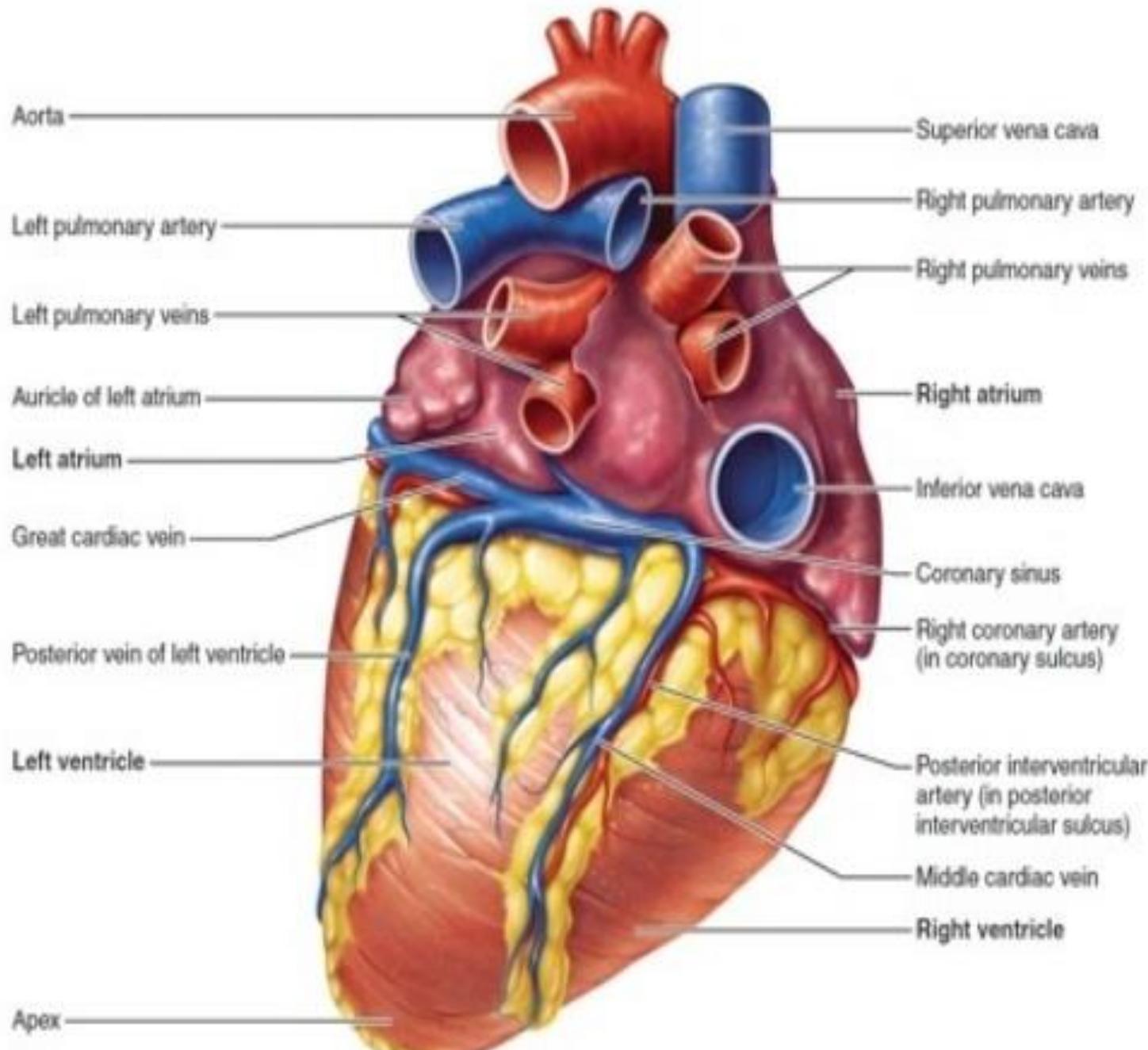
Koronarni krvni sudovi

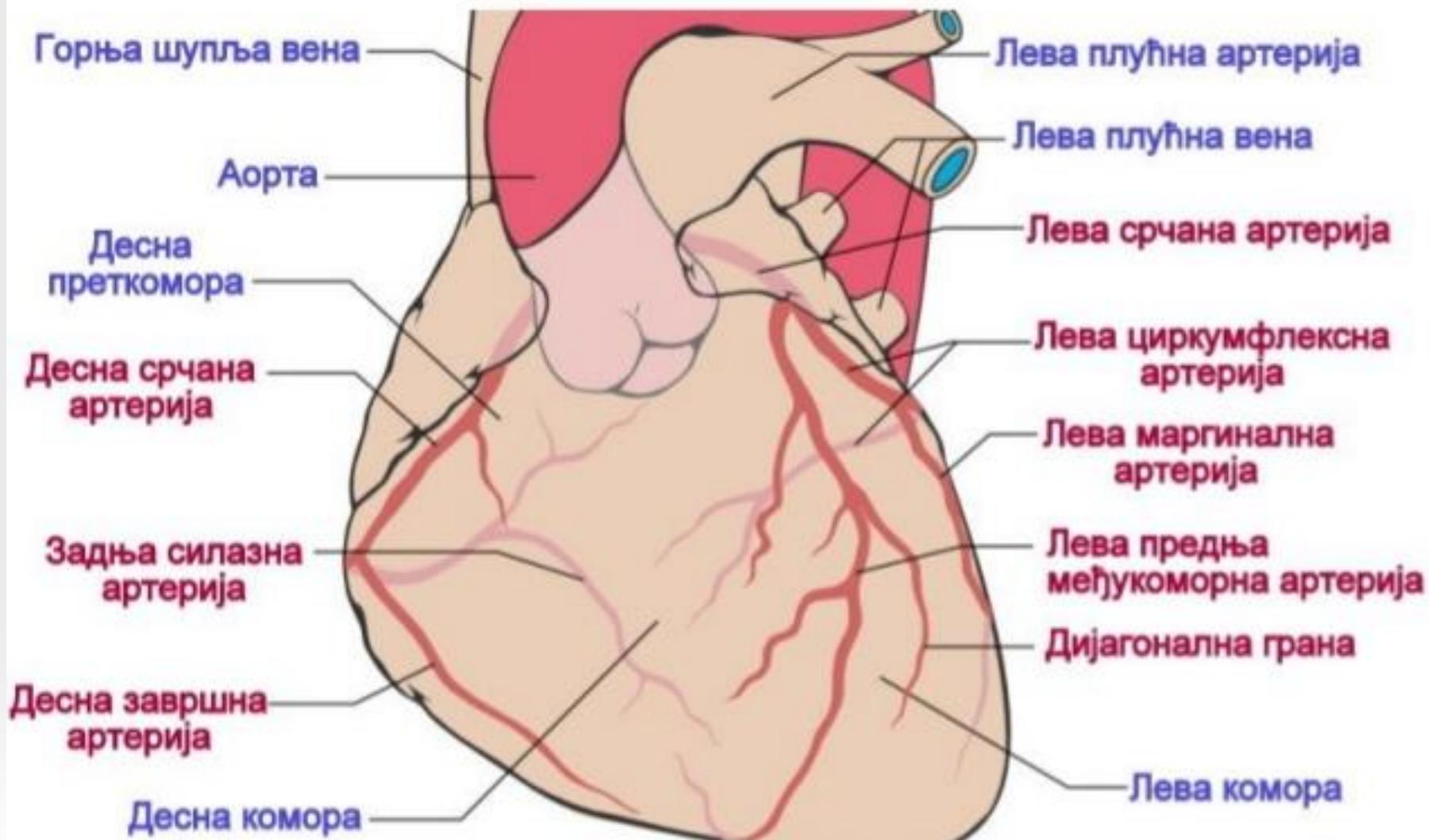
- Opskrbljuju srce sa O₂ hranljivim materijama
- NN 3305 kapilara/mm² a na svaki kapilar dolazi 6 ćelija
- Odrasli 3340 kapilara/mm² ali na svaki dolazi samo 1 ćelija

Коронарни крвни судови

- Srčani mišić vaskularizuju leva i desna koronarna arterija (kod oko 50% osoba više krvi teče kroz desnu koronarnu arteriju), koje polaze od početnog dela aorte.
- Leva koronarna arterija deli se na dve grane: kružnu i nishodnu, interventrikularnu.
- Vene srčanog mišića skupljaju se i obrazuju koronarni Štit, koji se uliva u desnu pretkomoru.

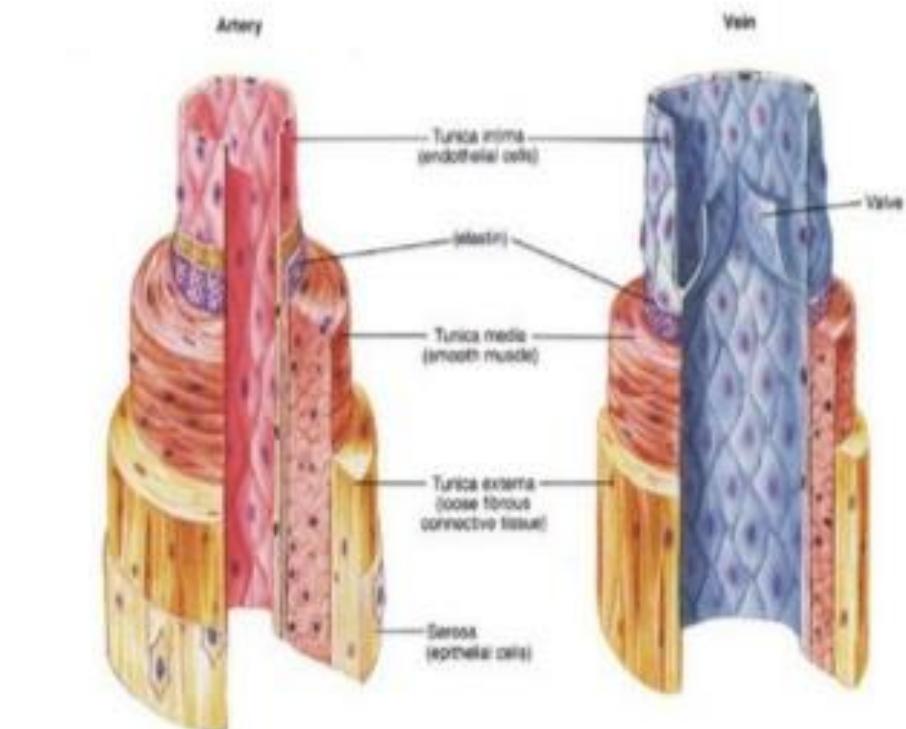
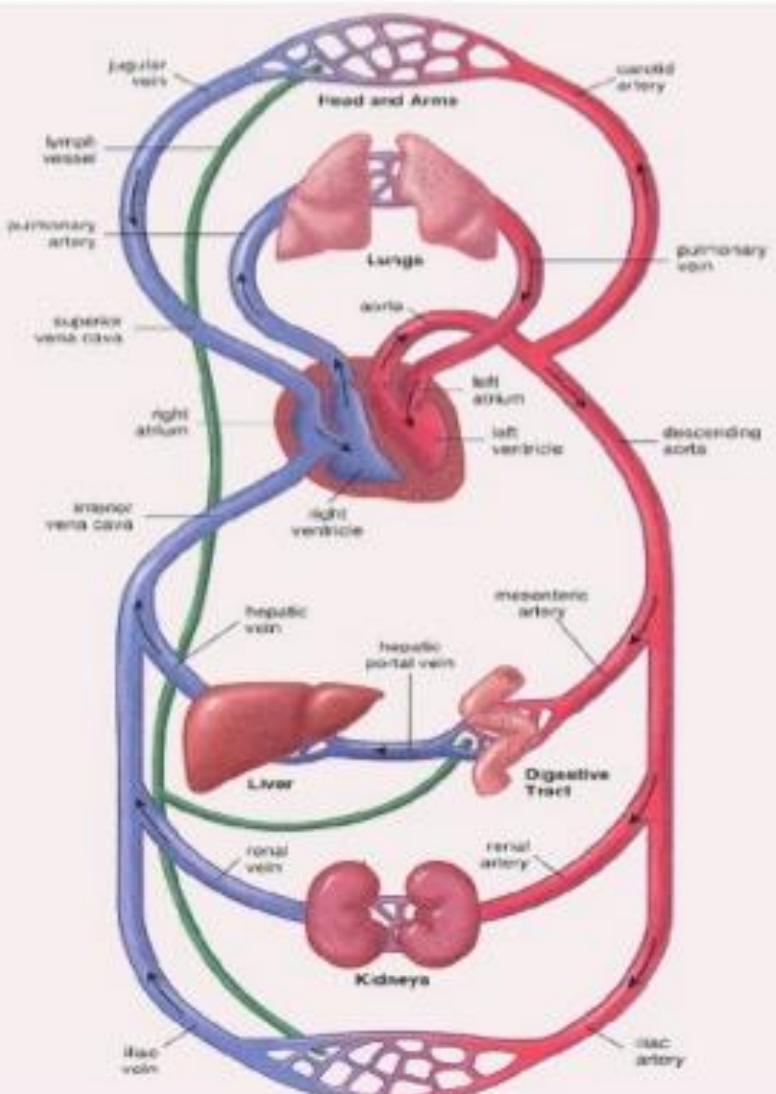

KRVNI SUDOVI

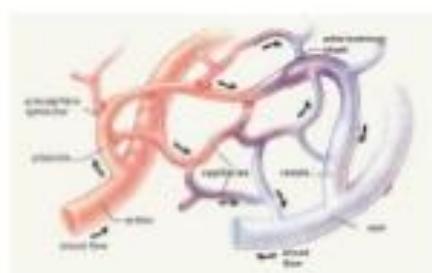

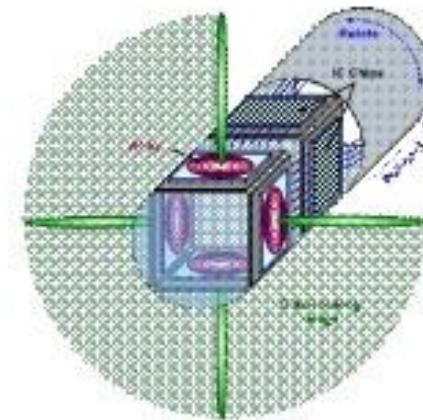
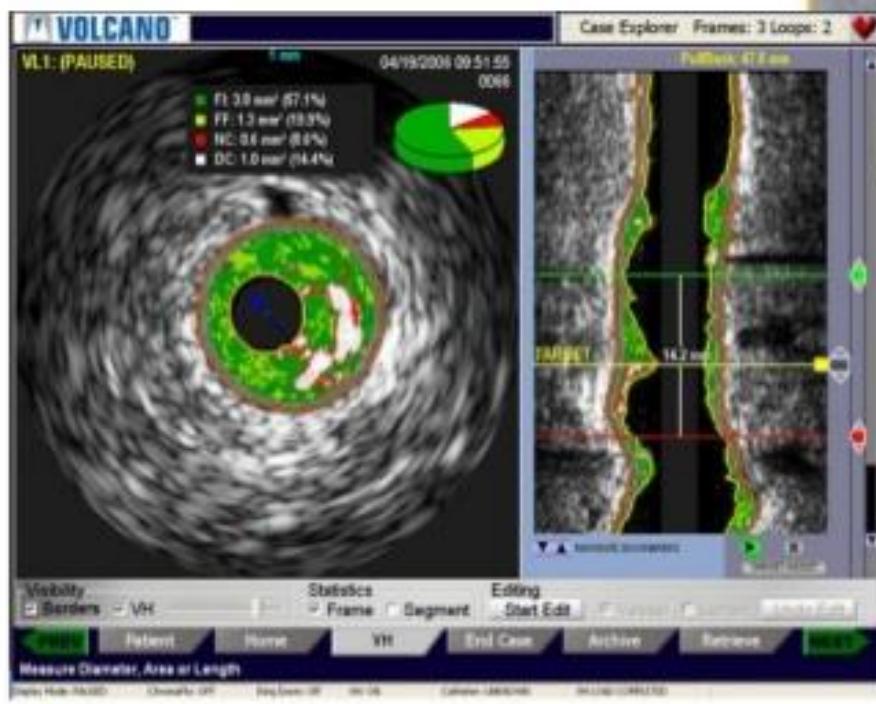
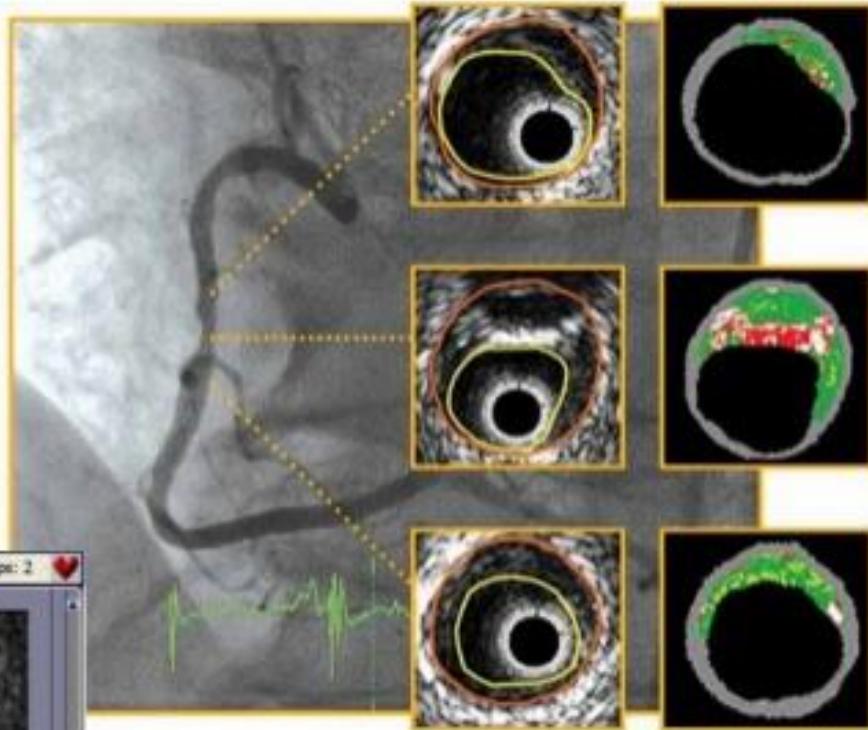
KRVNI SUDOVI

Krvni sudovi: arterije, arteriole, kapilare, venule, vene. Ako bi nastavili sve krvne sudove jedne na druge, mogli bi smo okružiti **Zemlju 2,5 puta**.

Source: Fix, Stuart. Human physiology, 4th edition, Brown Publishers.

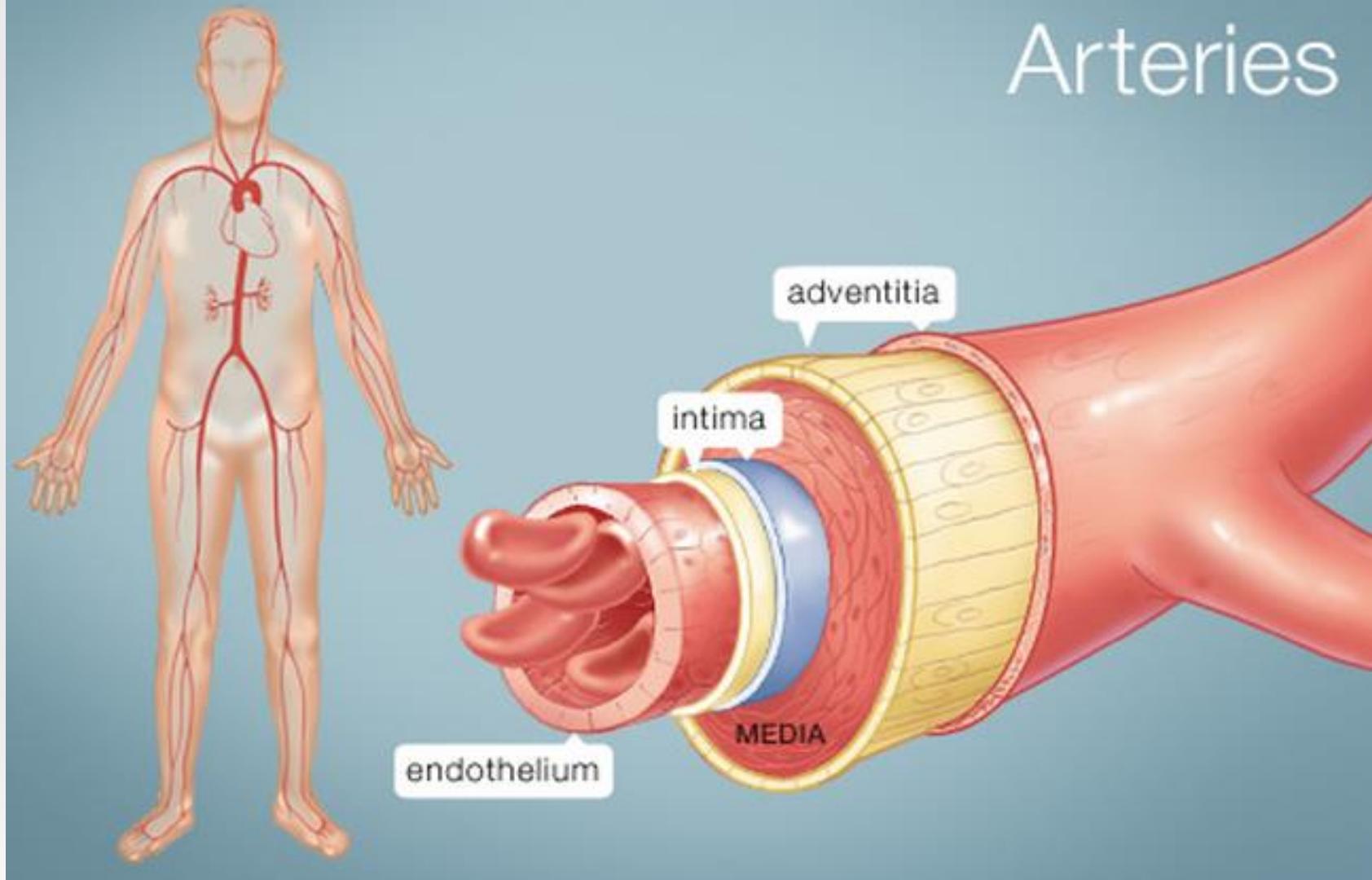

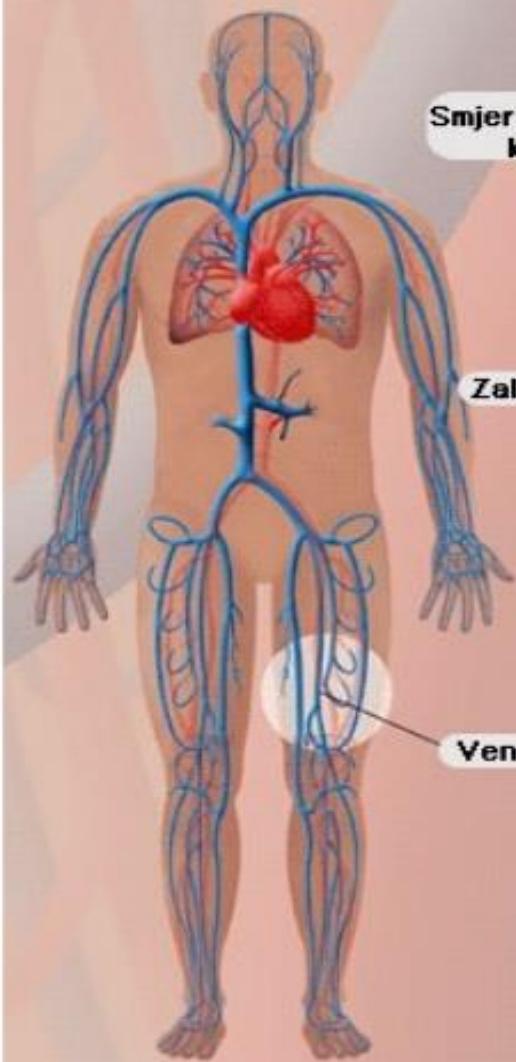
21

21

Arteries

Anatomija vena i zalistaka

Smjer protoka
krvi

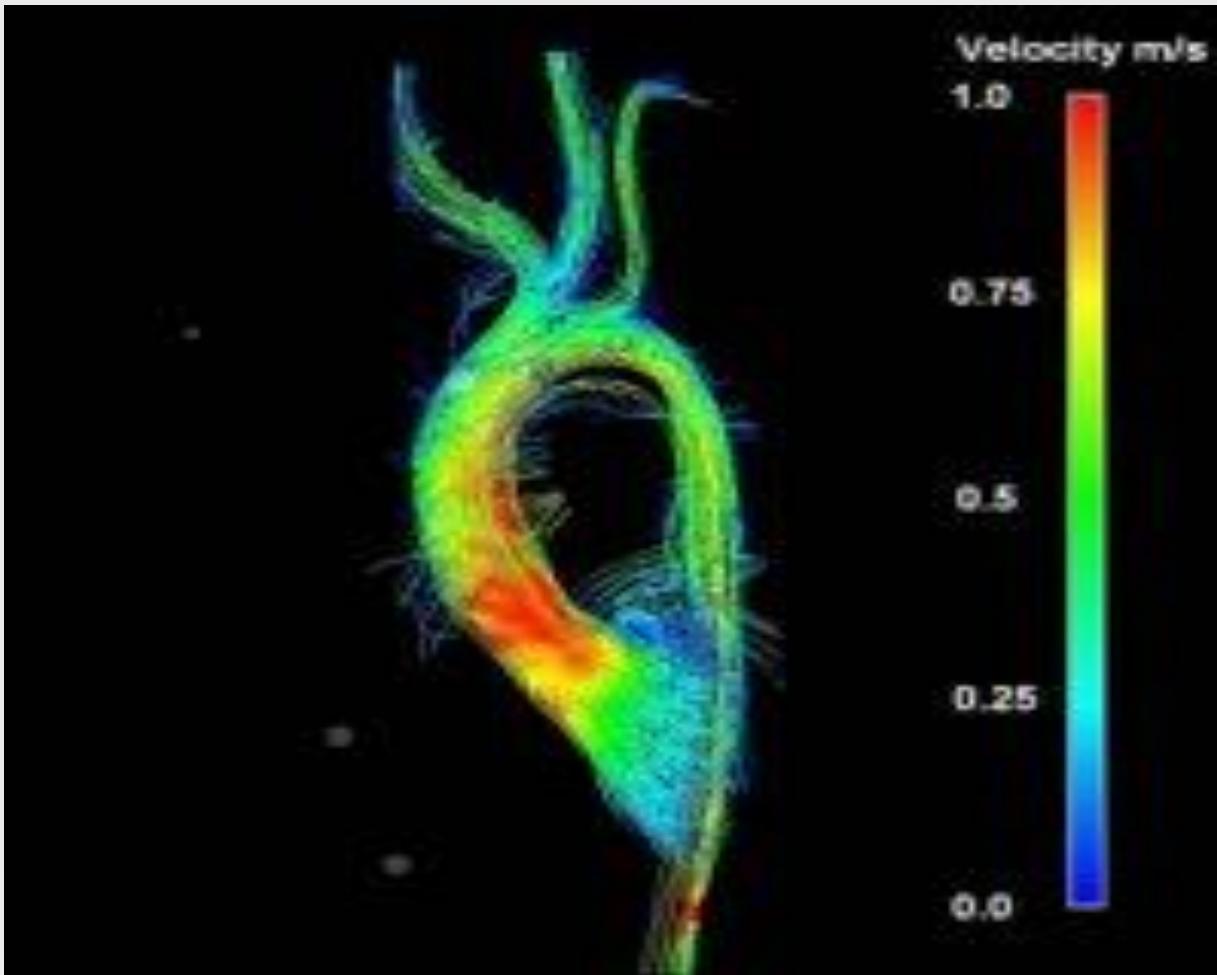
Zalistak

Vena

Krv cirkuliše u zatvorenom sistemu:

1. veliki krvni sudovi (Aorta, arterije i vene)
elastični vezivni endotel
2. mali krvni sudovi (arteriole i venule)
mm vlakna
3. kapilari
Jednoslojni epitel

Funkcionalna podela

1. Elastična grupa

aorta i njene velike grane

2. Prekapilarni sudovi otpora

arteriole

3. Prekapilarni sfinkteri

(na metaarteriolama)

Funkcionalna podela

4. Sudovi razmene
kapilari

5. Sudovi kapaciteta
venule i vene

Arterijski

Arterije - Elastične

Odgovorni za pretvaranje ritmičkog u
kontinuirani tok krvi

Arteriole - mišićni krvni sudovi

50% perifernog otpora
značajan pad krvnog pritiska.

Arterijski

Arteriole

Otpor promenljiv

zavisi od regulacije tonusa mišića u zidu
(jednojedarni glatki mišići)

Regulacija tonusa

lokalna (pH, CO₂)

humoralna (vasopresin-ADH)

nervna (sympathicus)

Prekapilarni sfinkter

određuje širinu površine razmene

**Vazomocija - zatvaranje i otvaranje
prekapilarног sfinktera**

(nervni impulsi, vazoaktivne supstance, lokalni faktori : pH, pO₂, pCO₂, histamin)

Sudovi razmene

- u miru funkcionalno aktivno oko 25% kapilara- 760m^2

Venule i vene

Manji deo ukupnog vaskularnog otpora

Promena zapremine zavisi od **mišićnog sloja
koji je manji nego u arterijskom delu**

Regulacija mišićnog tonusa ista kao kod arterijskog dela

Ekstravenska regulacija zapremine: **aktivnost skeletne mukkulature**

Protok krvi kroz različite nivoe cirkulacije

Ukupna **količina krvi** koja protekne kroz ove nivoe (od velikih arterija do velikih vena) u **jedinici vremena je ista.**

Ova količina je **jednaka minutnom volumenu**

srca

Kretanje krvi kroz krvne sudove

Po zakonima hidrodinamike (kretanje vode kroz krute cevi)
odnosno zakonima ***hemodinamike***

Tok krvi kroz krvne sudove određuju

1. volumen

2. pritisak

razlika pritisaka na krajevima suda

3. otpor

trenje o zid suda i viskoznost krvi

Kretanje krvi kroz krvne sudove

Pritisak i otpor kao dve suprotne sile
odredjuju ***protok***

U uslovima mirovanja ukupni protok krvi je 5L
(5.4L/min) označava se kao

minutni volumen srca

Kretanje krvi kroz krvne sudove

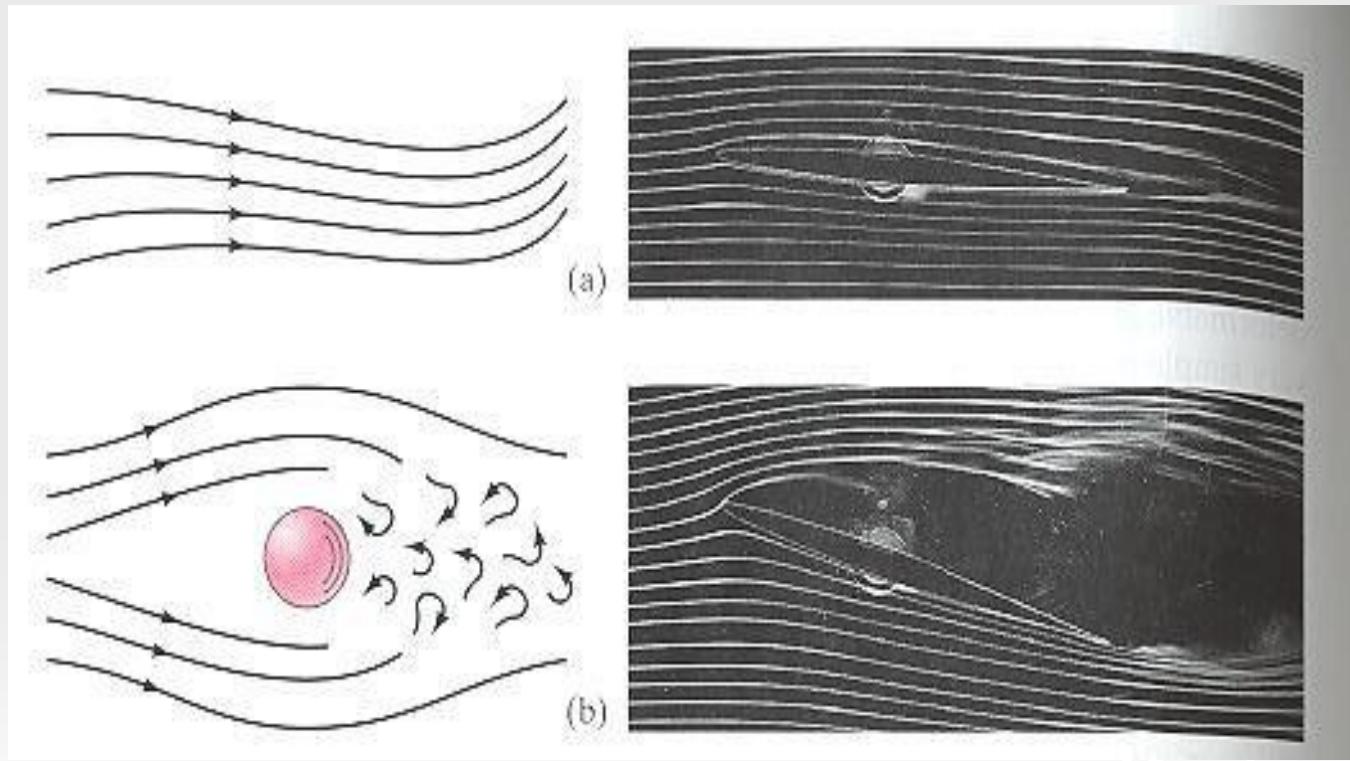
Krv teče

laminarno

turbulentno

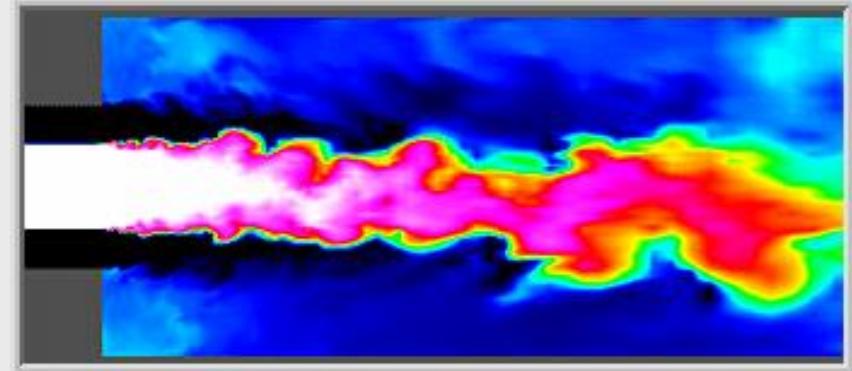
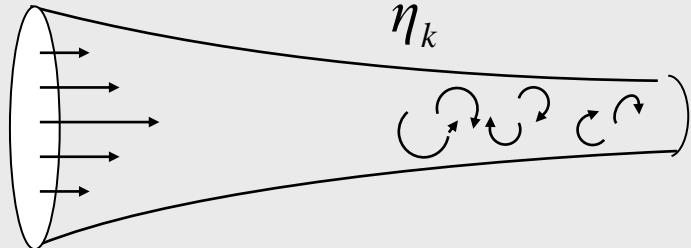
na mestima **suženja ili grananja** arterija

Laminarni i turbulentni tok

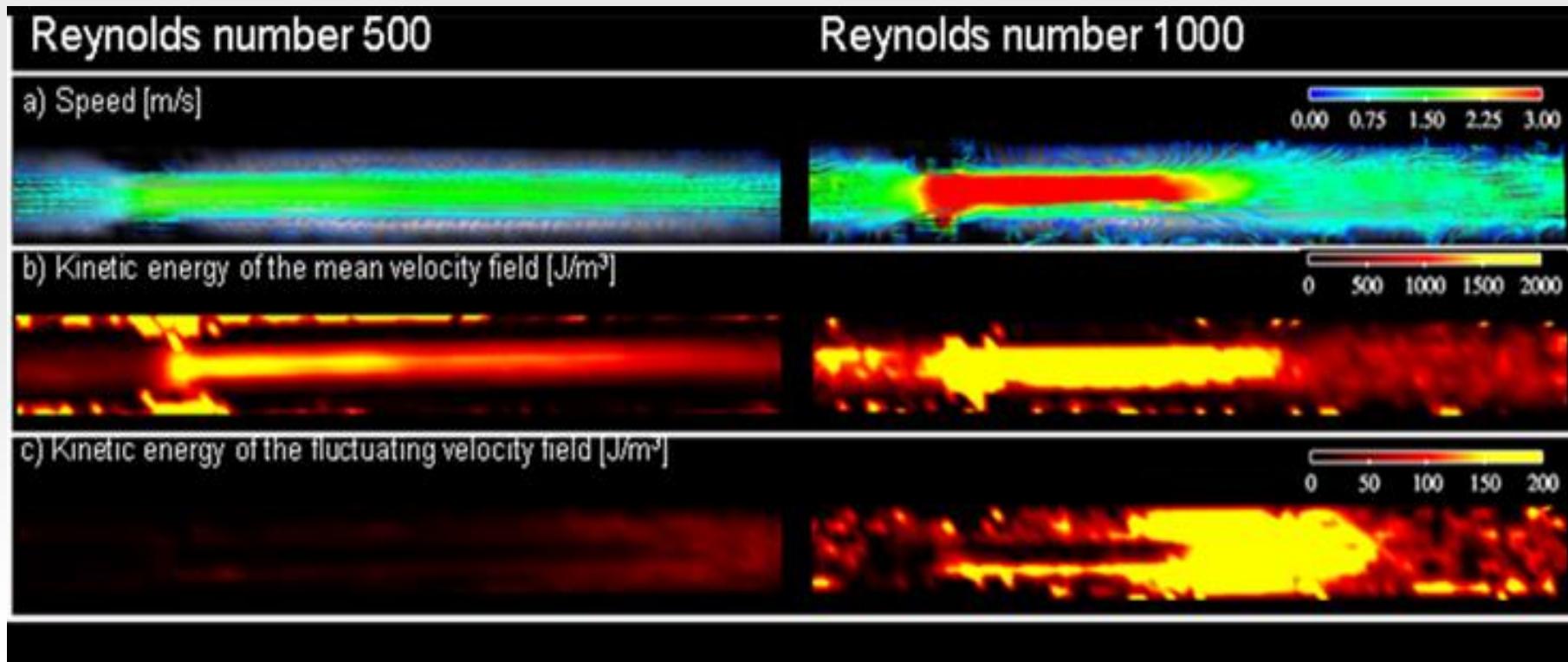

Laminarno i turbulentno kretanje. Rejnoldsov broj

$$R_e = \frac{2Rv}{\eta_k} \quad R_e = \frac{2QR}{\eta_k S}$$

Prelaz laminarnog u turbulentni tok.

KRVNI PRITISAK

*Krvni pritisak **je sila kojom krv** deluje na
jedinicu površine krvnog suda*

Činioci veličine AT

- 1. Tonus zida krv suda
(uticaj N i E sistema
Elastičnost samog zida)
- 2. snaga srčanog mišića
- 3. viskozitet krvi

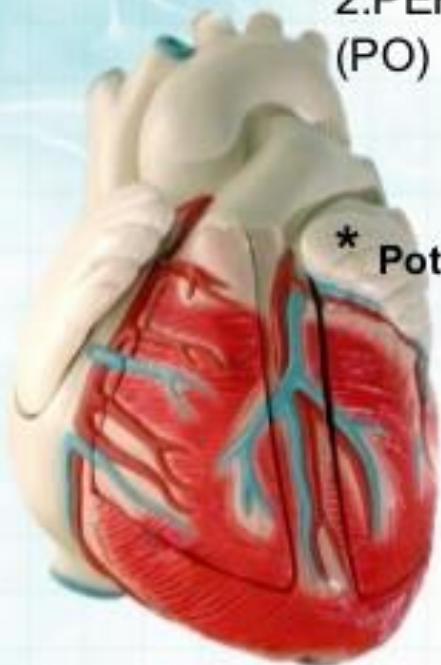
Arterijski krvni pritisak (TA)

Dva glavna faktora uzrokuju arterijski krvni pritisak:

1. Mehanička aktivnost leve komore srca, čiji je učinak
MINUTNI VOLUMEN SRCA (MV)
2. PERIFERNI OTPOR proticanju krvi, naročito otpor arteriola
(PO)

$$TA = MV^* \times PO$$

* Potrebna je normalna količina krvi u cirkulacijskom sistemu

Sistolni pritisak –

vrednost krvnog pritiska koja nastaje u arterijama u trenutku sistole, prilikom izbacivanja udarnog volumena iz leve komore u cirkulaciju (vrednost pritiska pri kojoj se pojavljuje prvi ton nad brahijalnom arterijom tokom merenja krvnog pritiska)

Dijastolni pritisak –

krvni pritisak u arterijama tokom dijastole (vrednost pritiska pri kojoj iščezavaju tonovi nad brahijalnom arterijom)

Povećanje dijastolnog pritiska je (skoro) uvek posledica povećanja PO.

2. Snaga srčanog mišića efekat treninga

- Vežbanje umerenog intenziteta, po tipu aerobnog rada
- Povećava snagu mišića-povećava efikasnost

(smanjenje FS-adaptacioni mehanizam na ponavljeni rad istog obima i intenziteta)

- Opterećenje srca: FSxTA
- Trening snage (u mlađim uzrastima) - statickog tipa → blaga hipertenzivna reakcija

Arterijski krvni pritisak

Normalne vrednosti 120 / 80mmHg

100 -140mmHg sistolni

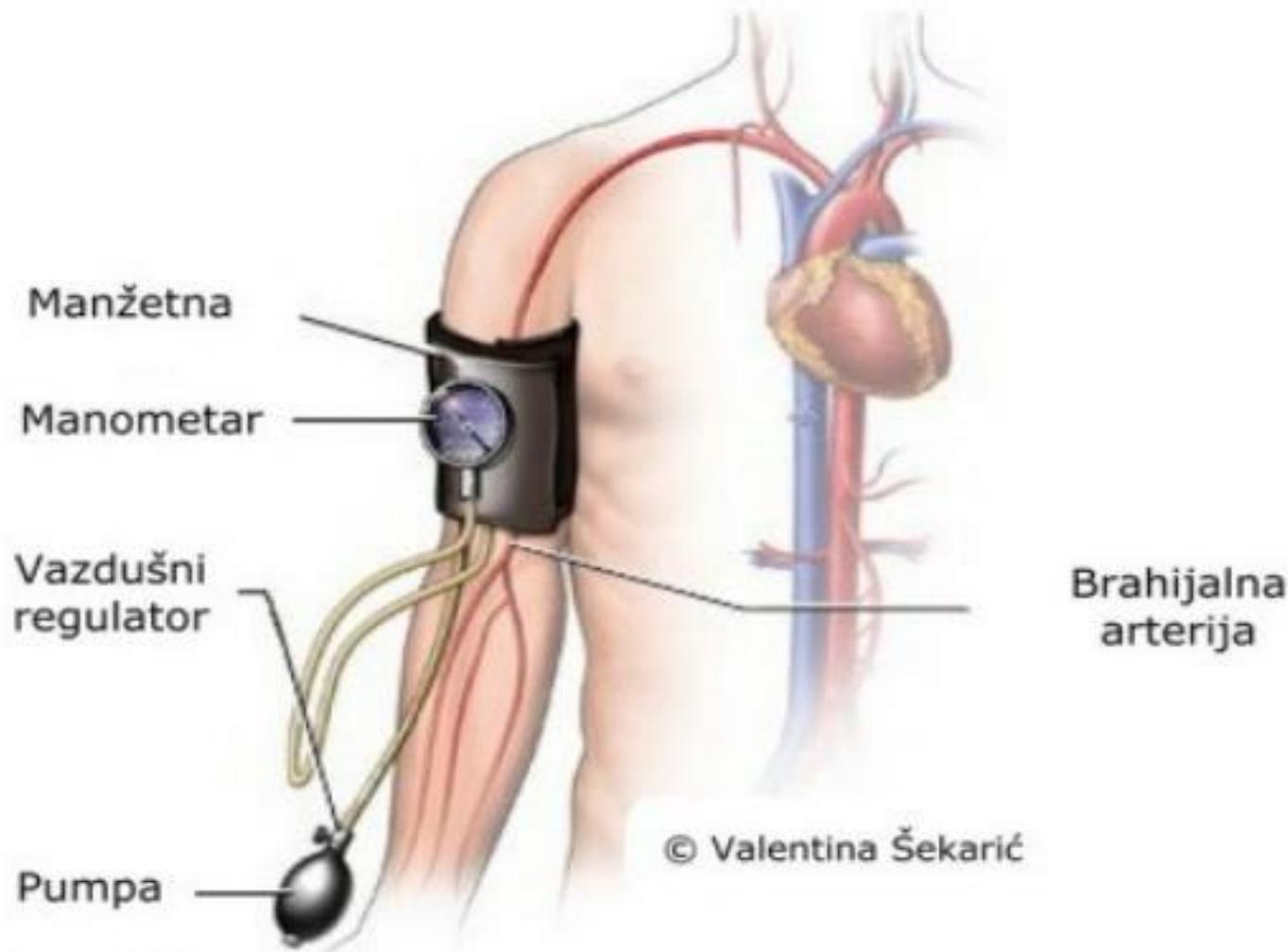
60 - 90mmHg dijastolni

Venski pritisak

70% krvi se nalazi u venama

Vene vraćaju krv u srce i služe kao depo krvi

MERENJE ARTERIJSKOG PRITISKA

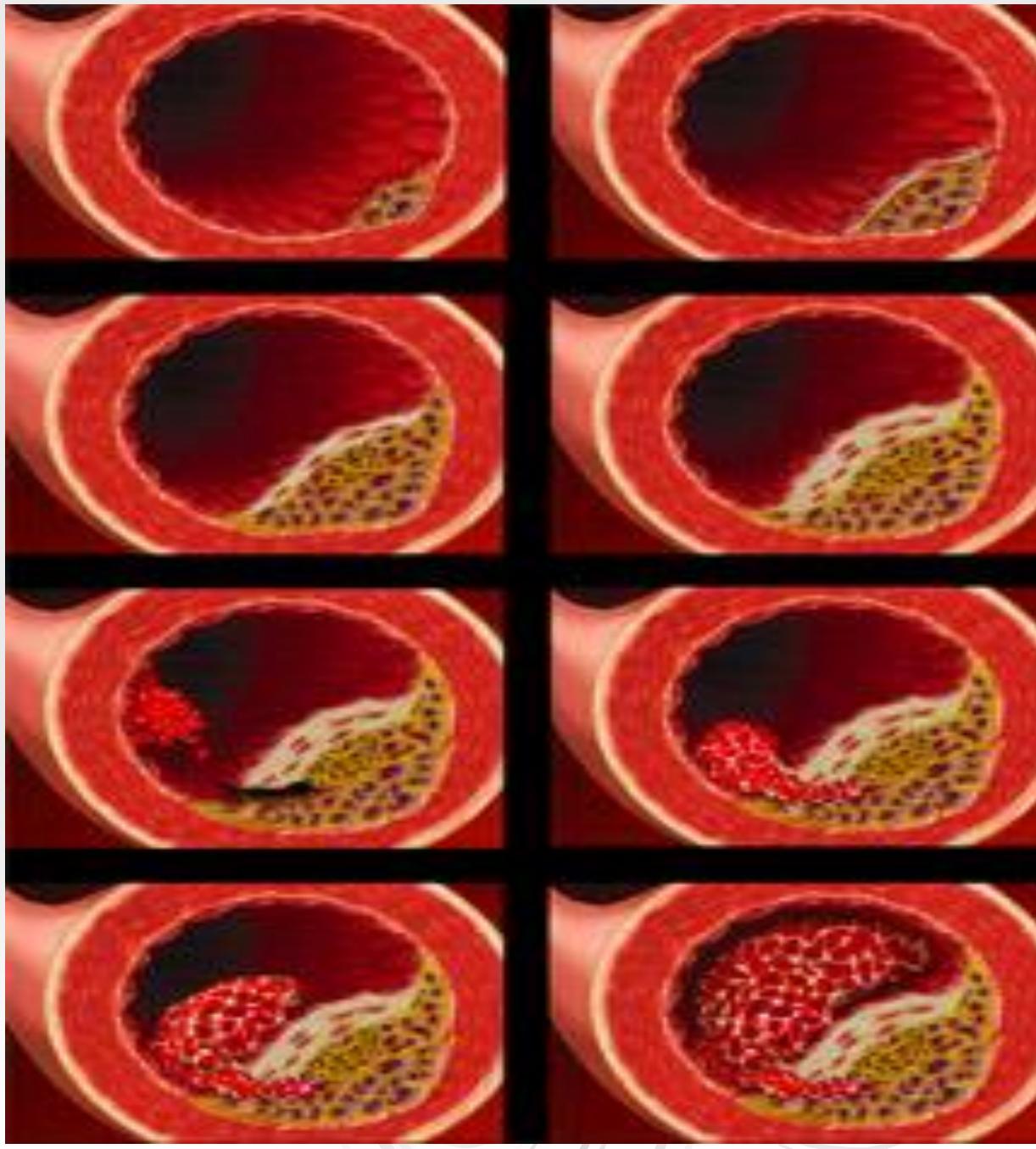

- Sa starenjem na endotelu arteriosklerotične naslage

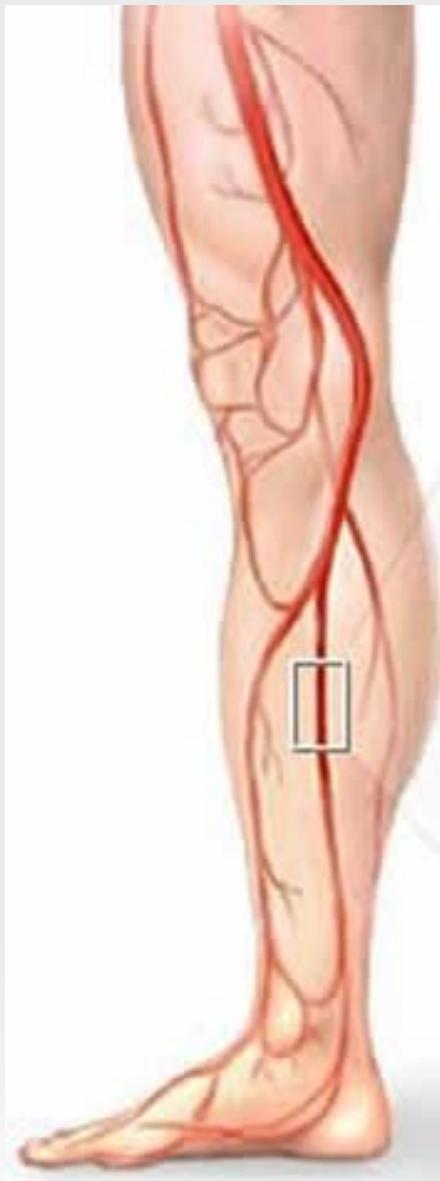
Sužavaju lumen + Smanjuju elastičnost

- Povećava se AT

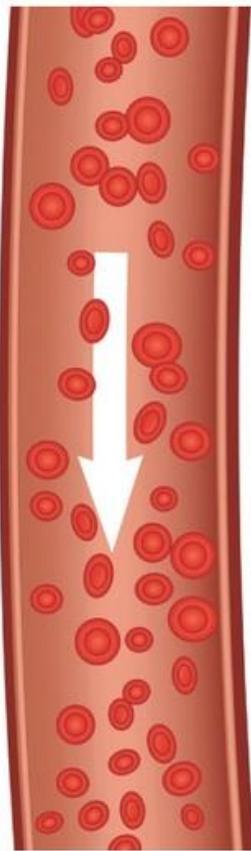
- Elastičnost krvnih sudova povećava se do 12-14 godine, a onda počinje sa smanjivanjem
- Pubertetski šampioni: odnos lumen/otpor najpovoljniji

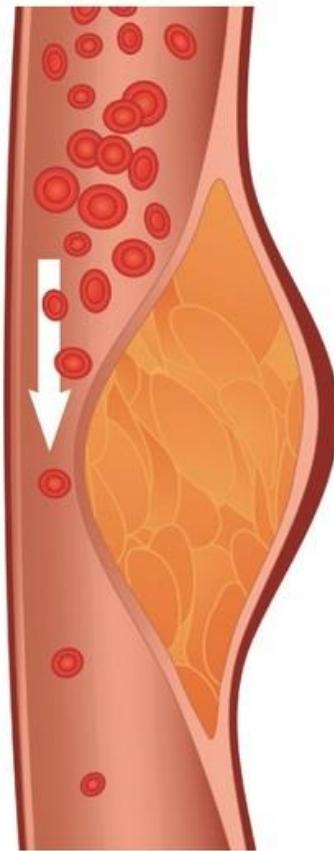

TIHI UBIJALEC - PERIFERNA ARTERIJSKA BOLEZEN

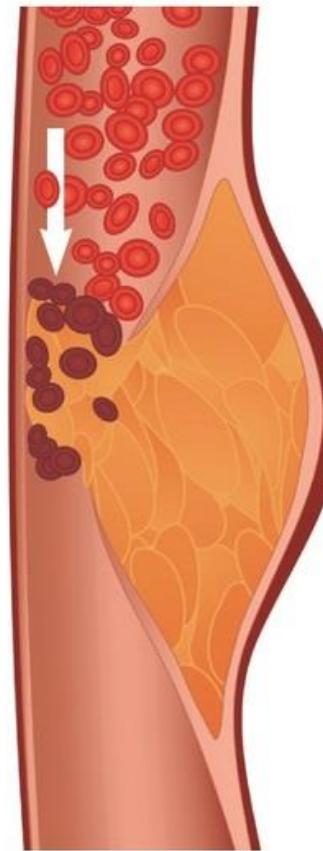
1. FAZA:

ARTERIJA JE PREHODNA,
NIČ NE OVIRA PRETOKA
KRVI

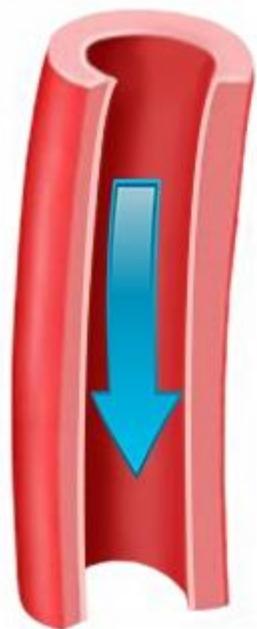
2. FAZA:

NA STENAH ARTERIJ SE
NALAGAJO PLAKI, KI ŽILO
OŽAO - ZOŽITEV ARTERIJE

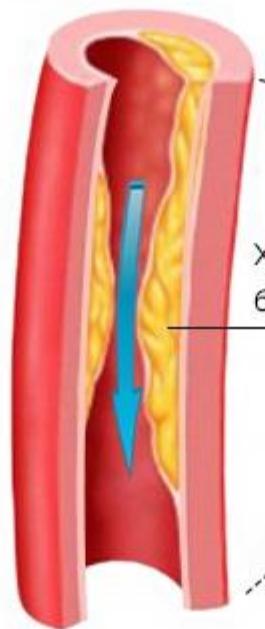

3. FAZA:

ZAPORA ARTERIJE - HUDA BOLEZEN,
KI LAHKO POVZROČI SRČNI INFARKT
ALI MOŽGANSKO KAP

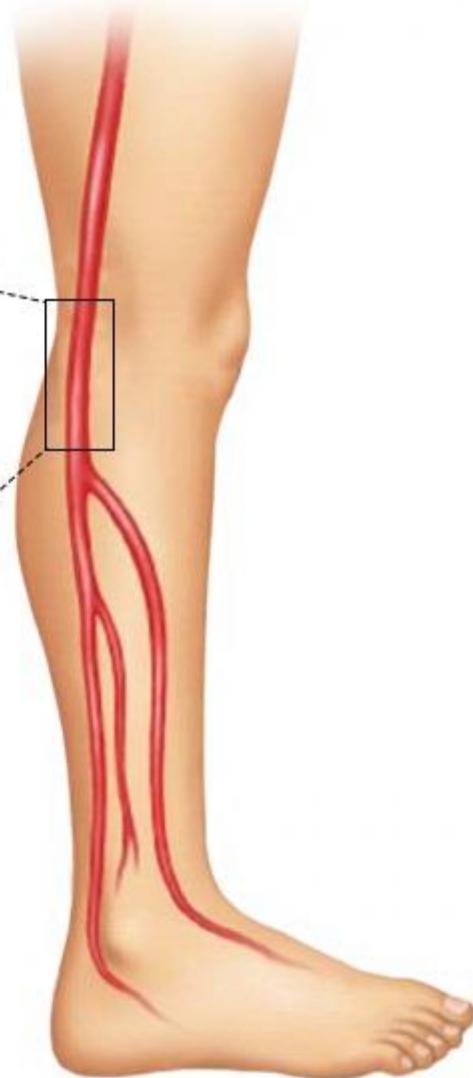

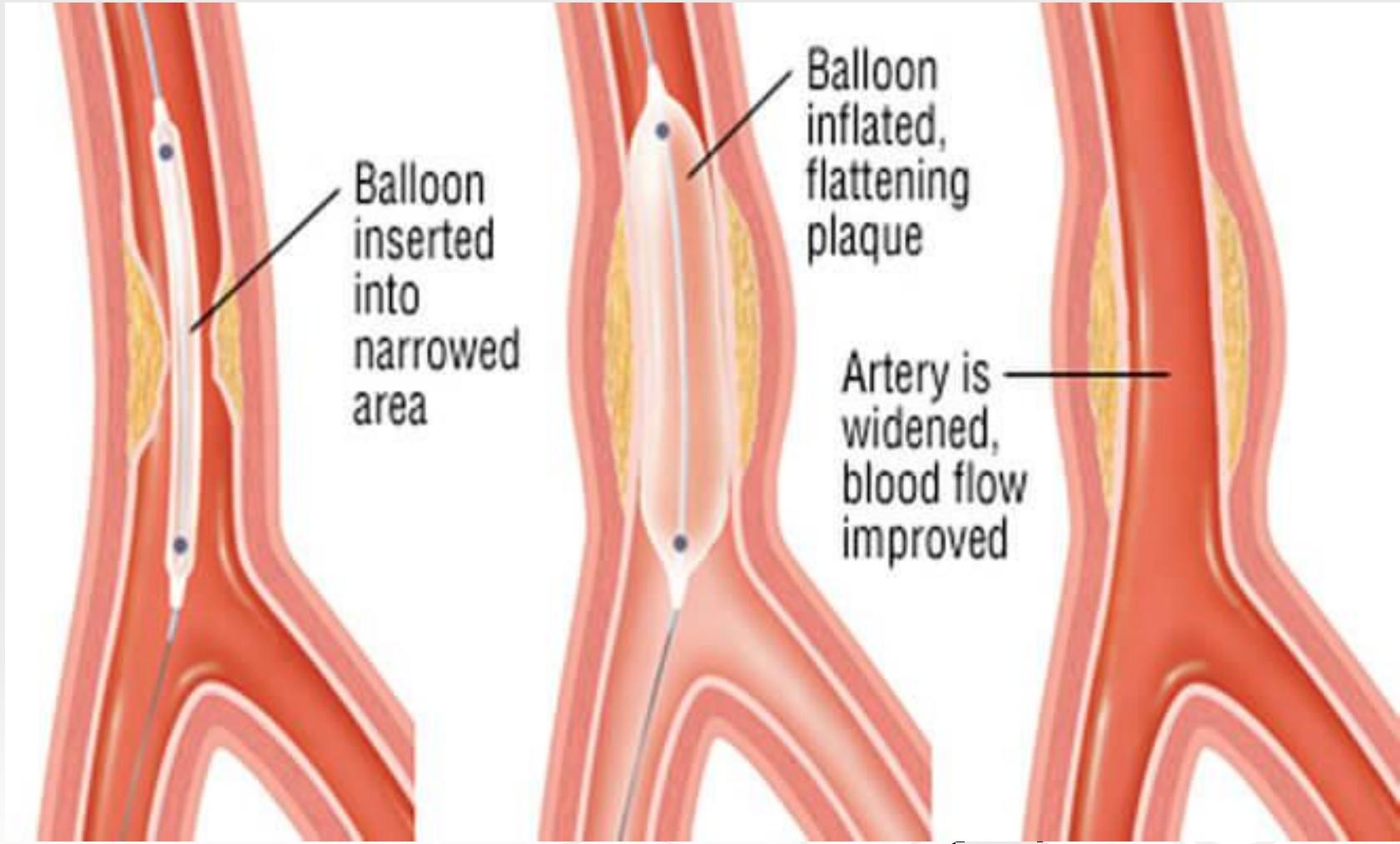
Нормальная
артерия

Артерия с суженным
просветом

Холестириновая
бляшка

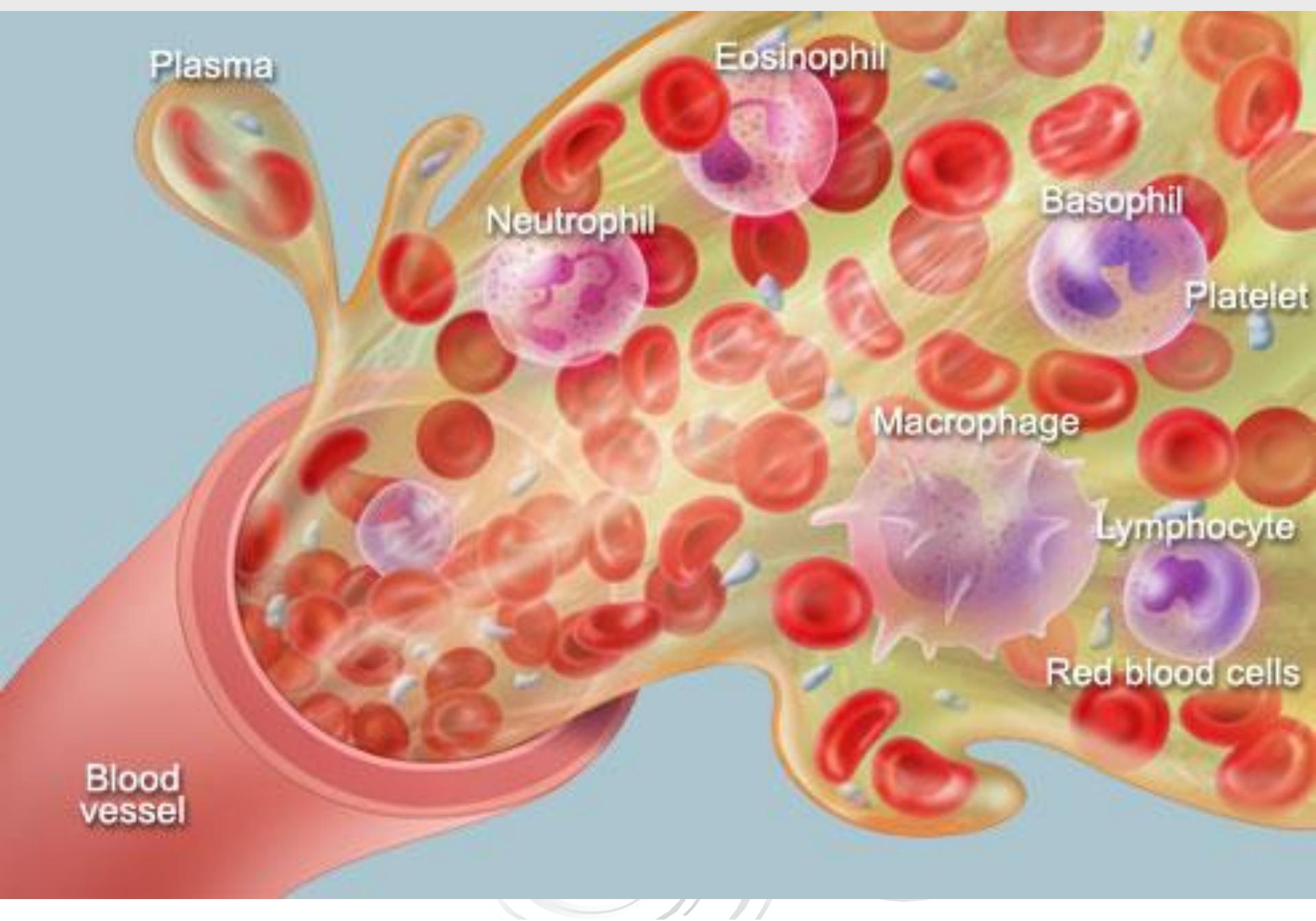

- Gojaznost povećava dužinu krvnih sudova, odn mreže
- Vremenom dovodi do hipertenzije kao još jednog od rizika za srčana obolenja (infarkt)

KRV

Formed Elements of Blood

Red Blood Cells

Platelets

Monocyte

Lymphocytes

Eosinophil

Basophil

Neutrophil

White Blood Cells

Componentele sangelui

Eritrocite

Monocite

Eozinofile

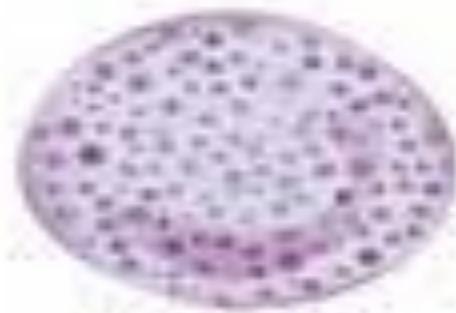
Trombocite

Limfocite

Neutrofile

Bazofile

- tečnost važna za funkcionisanje tela i održavanje života,
- Brzina kretanja krvi u arterijama je 10-15 cm/sec. , u venama 20 cm/sec. a u kapilarima 0.5-1 mm/sec.
- Vreme kruženja krvi kod čoveka je 23 sec., kod psa 16.7 sec. dok je kod konja je 31.5 sec.

- sastoji od tečnog dela i uobličenih elemenata.
  - Uobloženi elemenati su:
    - eritociti
    - leukociti
    - trombociti
- suspendovani u tečnom matriksu, krvnoj plazmi

- Volumen krvi odrasle osobe iznosi 6-8% od njene telesne mase

- Sastav krvi zavisi od brojnih faktora, fizioloških i patoloških.
- Fiziološki faktori su: genetski faktori, pol, starost, životna sredina, fiziološko stanje (menstruacija, graviditet, težak fizički rad), doba dana

- Različita oboljenja imaju daleko veći uticaj na sastav krvi od fizioloških faktora.

- **Krvna plazma** je tečnost složenog sastava, odnosno to je vodeni rastvor organskih i neorganskih sastojaka.

- Koncentracije njenih sastojaka se homeostatskim mehanizmima održavaju u fiziološkim granicama

- Plazma se može izdvojiti centrifugiranjem krvi kojoj je dodato antikoagulantno sredstvo.

SASTAV KRVI

- Normalna plazma je transparentna i svetložute boje.
- Njen pH se kreće u uskim granicama od 7.35 do 7.45. a

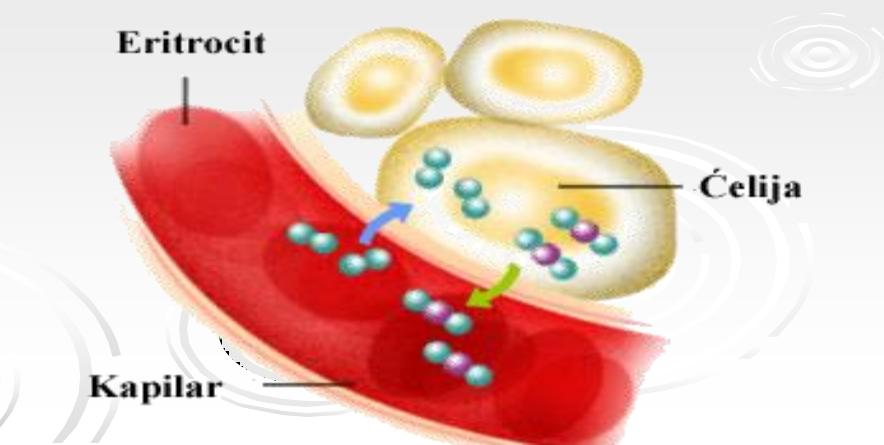
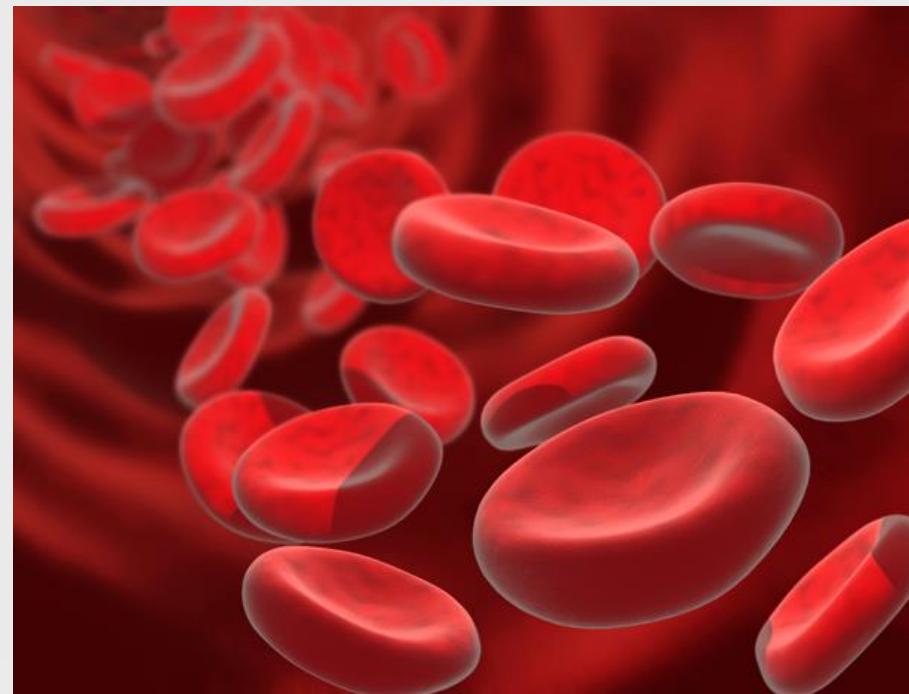
U njoj su rastvoreni

- >elektroliti (9g/l Na⁺, Cl⁻)
- proteini (60-80g/l; albumini,globulini,enzimi)
- lipidi
- ugljeni hidrati (glukoza 2.5 do 4.7 mmol/l krvi ili 80-120mg/100 ml)
- aminokiseline
- vitamini
- produkti metabolizma koji sadrže azot(urea, mokraćna kiselina, kreatinin, bilirubin)
- gasovi - kiseonik, ugljendioksid i azot
- 90-92% plazme čini voda

Eritrociti-crvena krva zrnca

- uobičeni elemnti krvi
- Imaju oblik bikonkavnog diska koji omogućava visok odnos zapremine i površine.
- Nemaju jedro i većinu organela. Veoma su elastični.
- Kvalitativno i kvantitativno najzastupljeniji sastojak eritrocita je hemoglobin poznat i kao krni pigment.

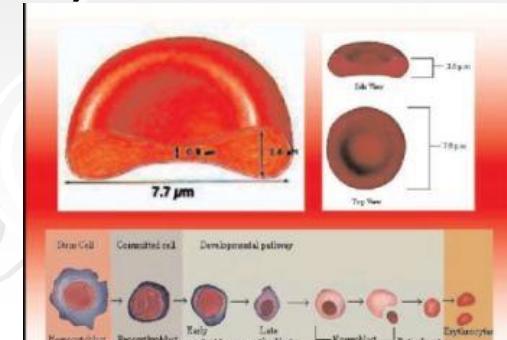
Eritrociti-crvena krva zrnca

- Prosecan dijаметар им је 7.5 микрометара, а дебљина 2 микрометра.
- Број еритрочита зависи од пола, узраста, циркадијалних ритмова, лактације, мишићног рада.
- Физиолошке границе броја еритроцита:
За жене: $3.5 - 5.5 \times 10^{12}/\text{l}$
- За мушкарце: $4-6 \times 10^{12}/\text{l}$

Eritropoeza-stvaranje eritrocita

- *U prenatalnom životu* odvija se redom u jetri,slezini,limfnim čvorovima.
- *Do 5.godine* života u eritropoezi učestvuje koštana srž svih kostiju.
- *Posle puberteta* eritropoetično tkivo je **koštana srž** i to: pljosnatih kostiju (pršljenovi, sternum, rebra, karlica) i epifiza dugih kostiju.

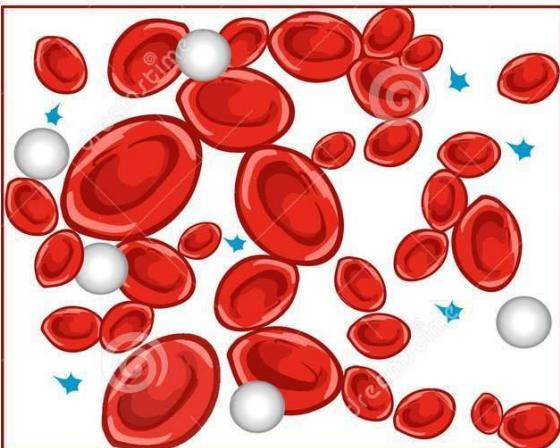

- Prosečan vek eritrocita je oko **120 dana** posle čega ih preuzimaju makrofage RES-a slezine, jetre, koštane srži.
- Tu se hemoglobin razlaže na Fe i hem. Gvožde se transferinima transportuje do koštane srži ili jetre, a hem se preko bilirubina izlučuje u žuči.

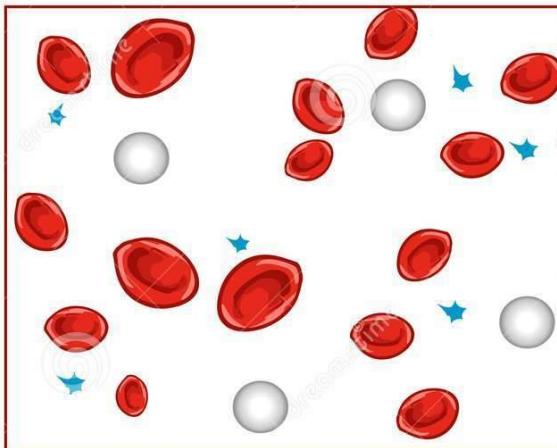
- Svako smanjnjje broja eritrocita se definiše kao anemija

Normal amount of red blood cell

Normal blood

Anemic amount of red blood cell

Anemia

Normal red blood cell

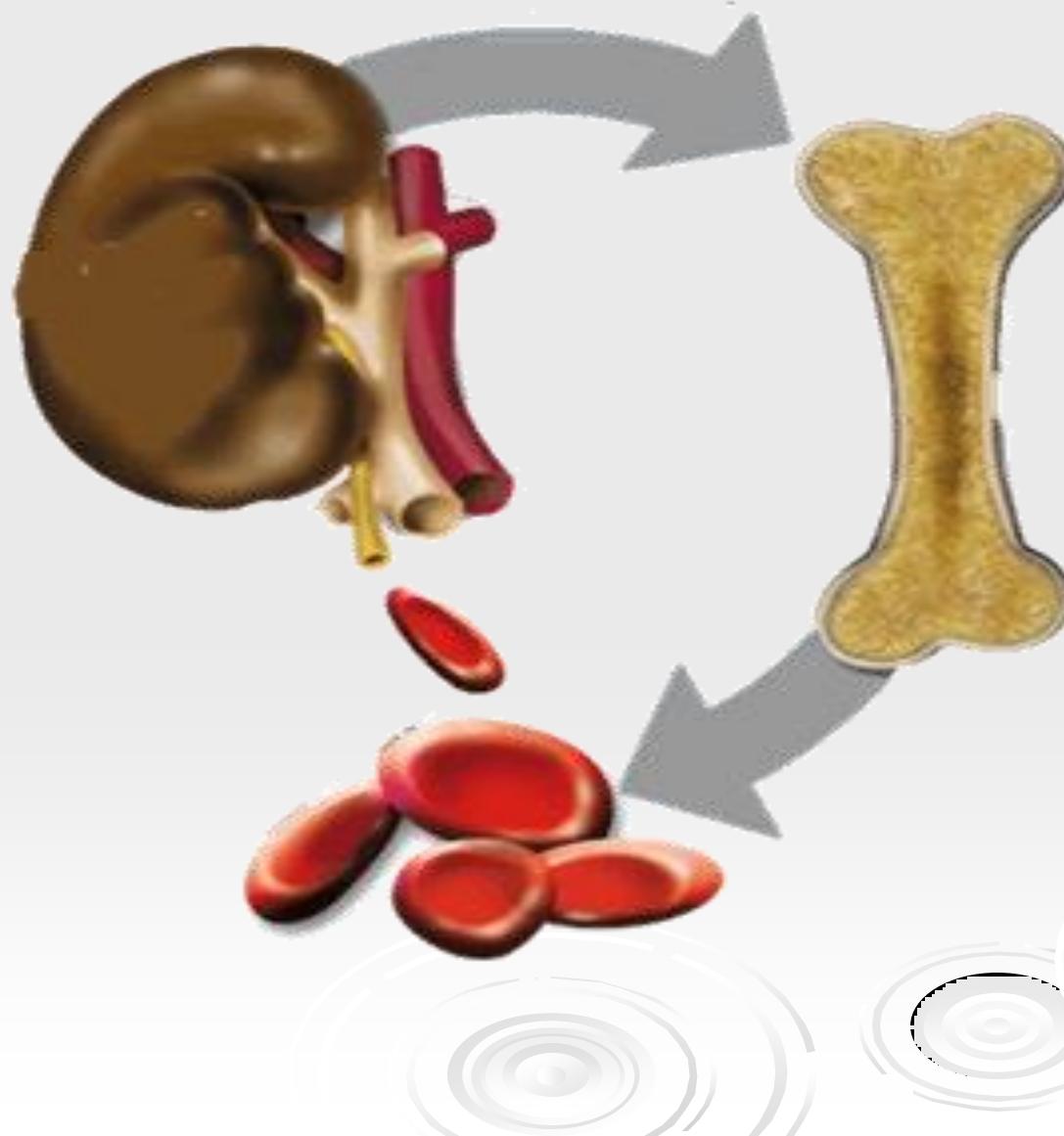
Sickled red blood cell

Eritropoetin (*eritropoetin*, *hemopoietin*, *EPO*)

- glikoproteinski hormon koji kontroliše eritropoiezu, produkciju crvenih krvnih zrnaca.
- On je citokin (proteinski signalni molekul) za prekursore eritrocita u koštanoj srži.
- Ljudski EPO ima molekulsku težinu od 34,000.

- Eritropoietin proizvode interstinalni fibroblasti u bubrežima zajedno sa peritubularnim kapilarima i tubularnim epitelnim ćelijama.
- On se takođe formira u perisinusoidnim ćelijama u jetri. (produkcija u jetri predominantna u fetalnom i perinatalnom periodu, renalna produkcija je predominantna kod odraslih osoba)

Eritropetin se proizvodi u bubrežnom tkivu, prelaskom u cirukaciju stimuliše proces sazrevanja nezrelih eritrocita u koštanoj srži

Visinske pripreme

- Trening na umerenoj nadmorskoj visini se sprovodi u cilju sticanja adaptacionih promena koje dovode do poboljšanja sportskih performansi. Smatra se da je **optimalna nadmorska visina koja dovodi do pozitivnih fizioloških promena između 2.100 i 2.500 metara.**

- Trebalo bi **bar 4 nedelje** boravka i treninga na nadmorskoj visini da bi se **pojavile značajne hematološke adaptacione promene** (porast koncentracije hemoglobina, transportnog kapaciteta za kiseonik, kao i broja eritrocita).

- Eritropoietin je hormon koji prvenstveno reguliše produkцију crvenih krvnih zrnaca, ali ima i niz drugih bioloških funkcija.
- Na primer on učestvuje u moždanom odgovoru na povredu neurona.
- EPO takođe učestvuje u procesu zarastanja rana.^[1]

Leukociti

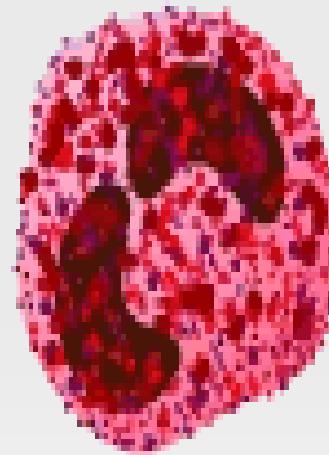
- nalaze u krvi, limfi, limfnim čvorovima, vezivnom tkivu i tkivnim tečnostima .

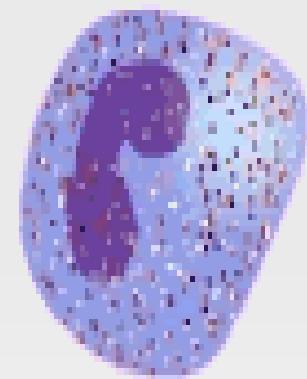
Limfocit

Monocit

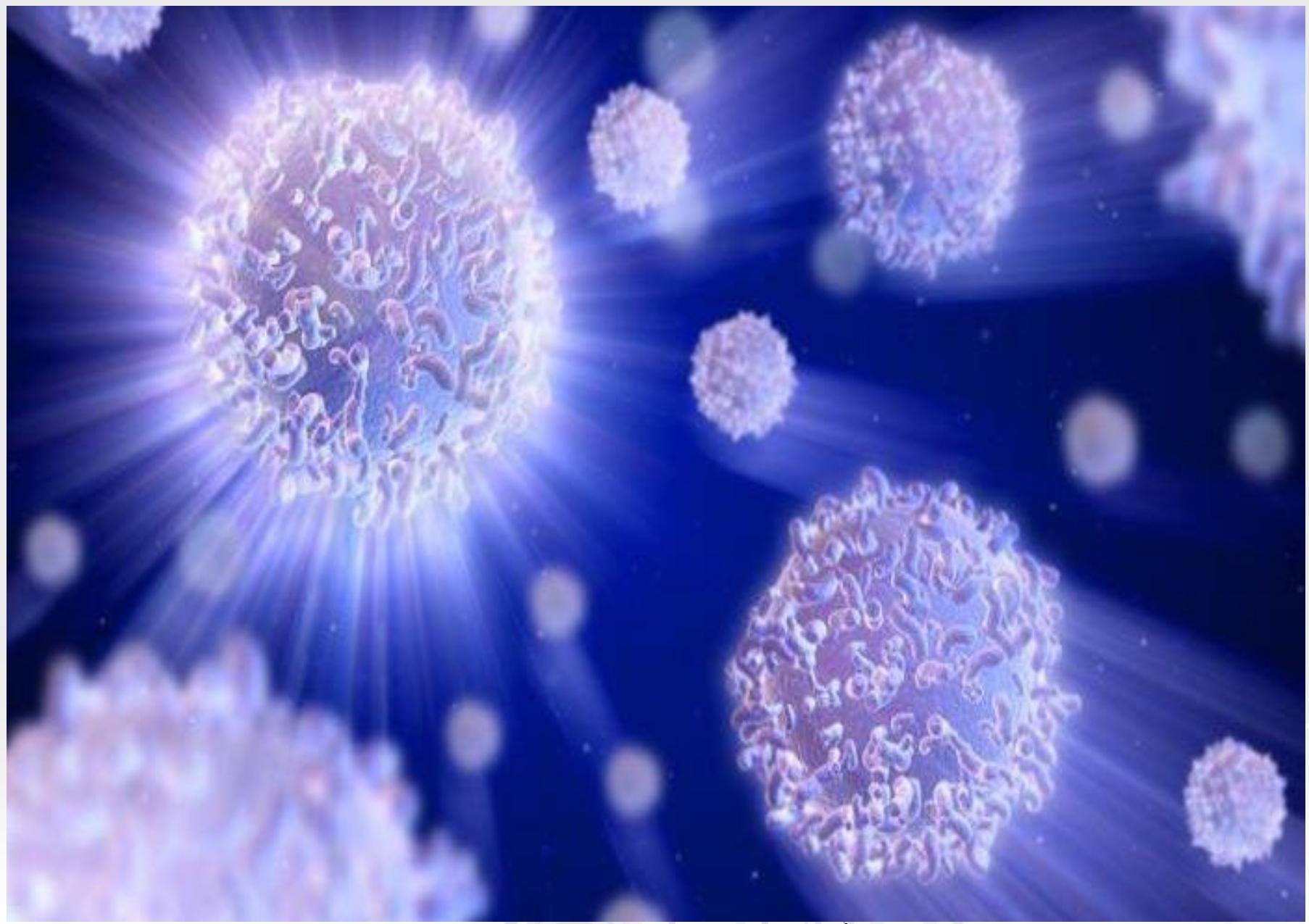
Eozinofil

Bazofil

Neutrofil

- Za razliku od eritrocita, leukociti su kompletne ćelije jer imaju jedro i ćelijske organele.

- Životni vek im je kraći nego kod eritrocita i iznosi oko 10 dana,a istrošene ćelije fagocitiraju makrofazi u slezini.

- Njihova uloga je zaštitna i zasniva se na njihovoj sposobnosti fagocitoze, ameboidnog kretanja i dijapedeze .

- *Dijapedeza* označava proces kada leukociti zahvaljujući sposobnosti ameboidnog kretanja mogu napustiti krvotok prolazeći kroz ćelije kapilara i smestiti se u perivaskularno vezivno tkivo
- Kreću se hemotaksično.

- Normalne vrednosti su $4-10 \times 10^6/l$ krvi.
- **Leukocitoza** je povećan broj leukocita. Fiziološka $10-20 \times 10^9/l$ se javlja kod novorođenčadi, pri laktaciji, trudnoći, menstruaciji, posle obilnog obroka, teškog fizičkog rada.
- **Leukopenija** predstavlja smanjen broj leukocita.

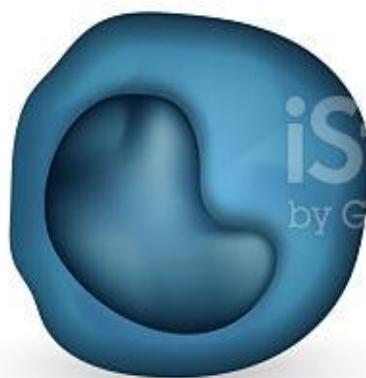
Neutrophil

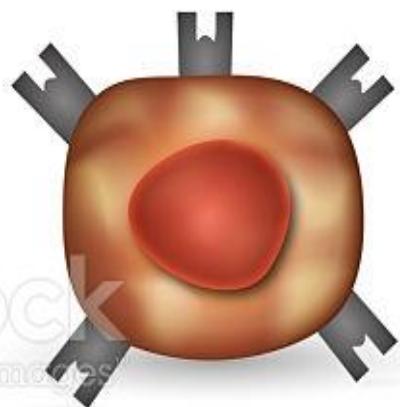
Eosinophil

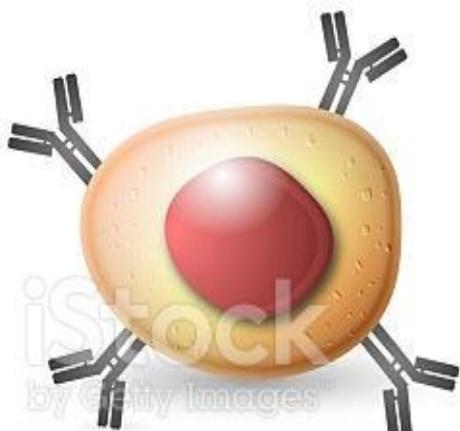
Basophil

Monocyte

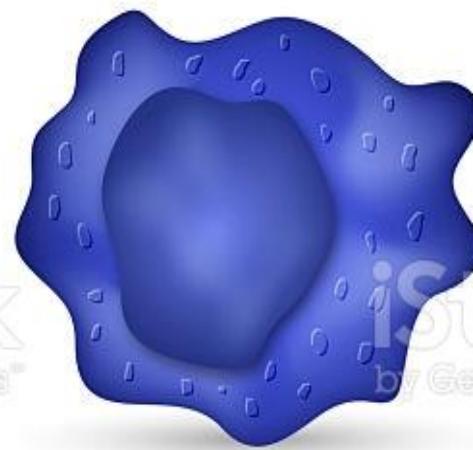
T Cell

B Cell

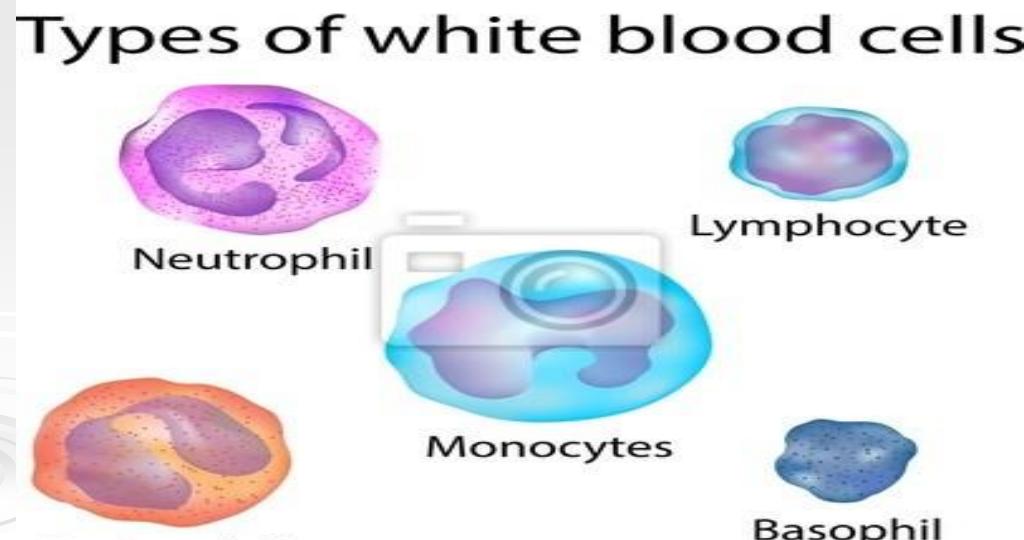

Natural killer

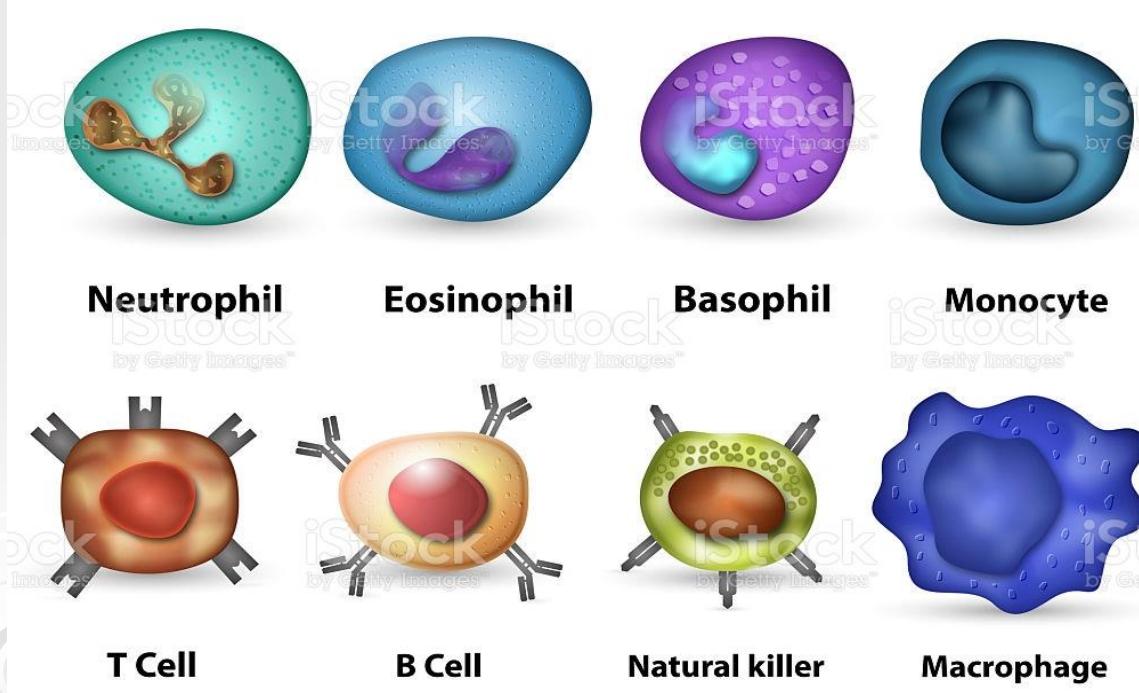
Macrophage

- Na osnovu granuliranosti citoplazme i segmentiranosti jedra leukociti se dele u dve grupe:
- **1. agranulirani leukociti -**
- 2. granulirani leukociti (granulociti),**

➤ **1. agranulirani leukociti** - nemaju granulisanu citoplazmu i jedro im nije segmentisano te nazivaju i *mononukleari*, a pripadaju im:

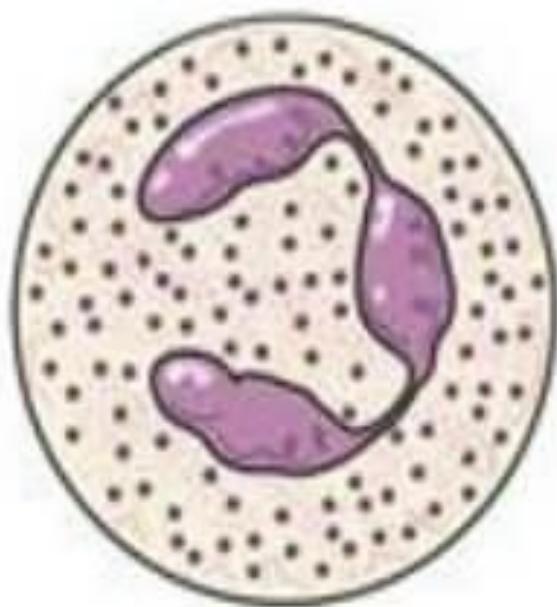
- *limfocit*
- *monocit*

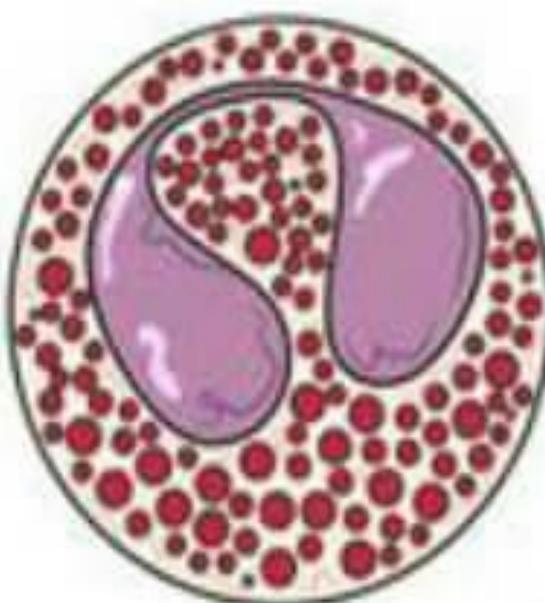
- 2. **granulirani leukociti** (granulociti), imaju granulisanu citoplazmu i segmentisano jedro, zbog čega se nazivaju i *polimorfonukleari* .

- . U ovu grupu spadaju :
  - *neutrofilni granulociti* - citoplazmatične granule ne boje se ni kiselim ni baznim bojama
  - *eozinofilni granulociti* - citoplazmatične granule boje se kiselim bojama
  - *bazofilni granulociti* - citoplazmatične granule boje se baznim bojama

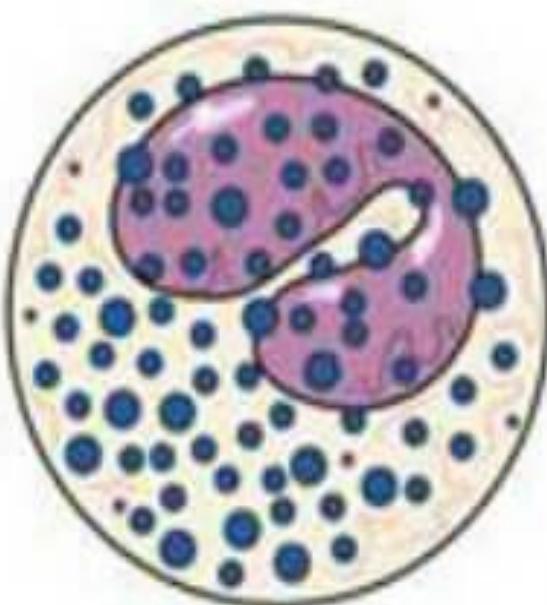
granulociti

neutrofilni

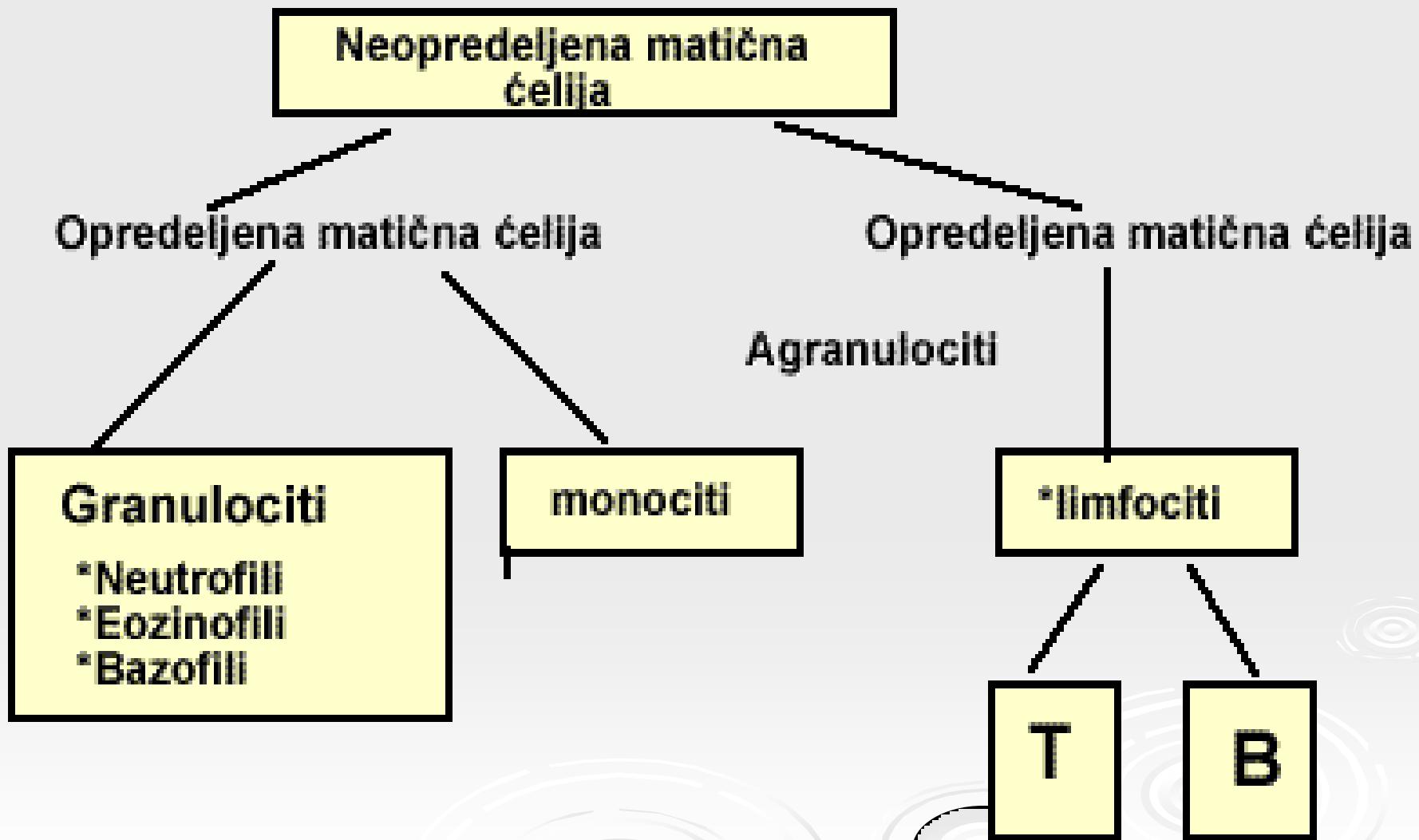

eozinofilni

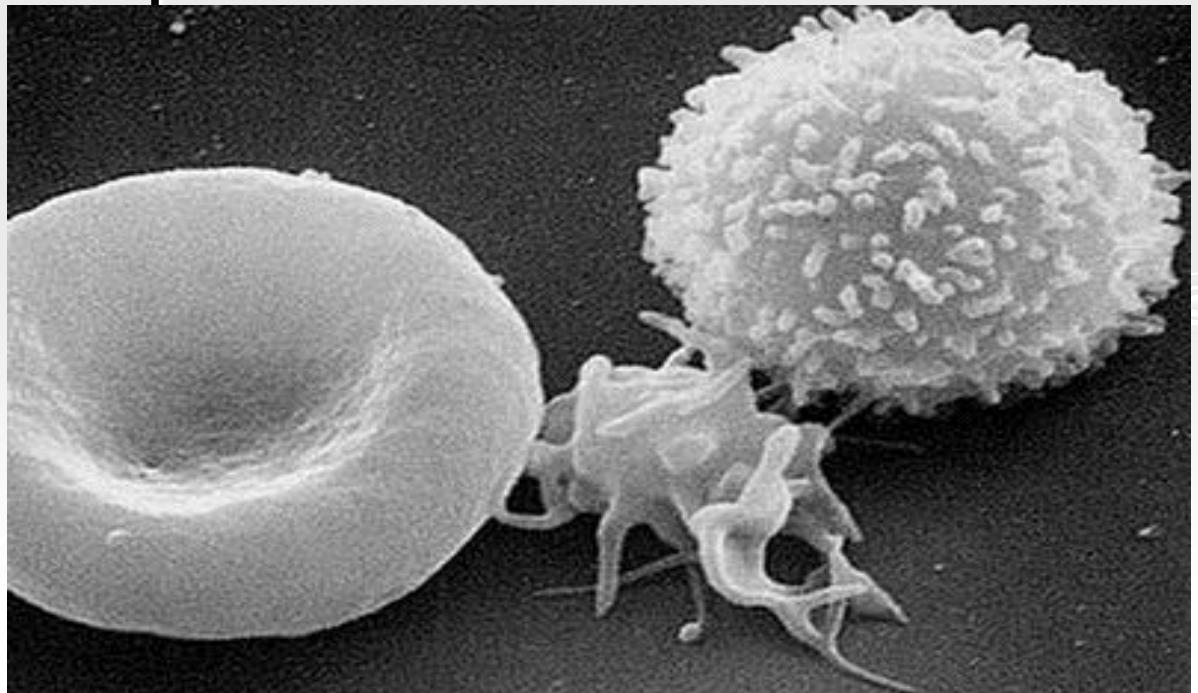
bazofilni

Leukopoeza

Trombociti

- male, diskoide strukture bez jedra. Oni nastaju fragmentacijom džinovske ćelije iz crvene kosne srži, megakariocita tokom procesa trombopoeze.

- Njihov broj se kreće od 150×10^6 do $300 \times 10^6/l.$
- U krvotoku žive 7 dana nakon čega bivaju fagocitirani od strane makrofaga u slezini ili plućima.

- Povećan broj trombocita je **trombocitopoeza**
- smanjen broj **trombocitopenija.**

- Trombociti imaju izuzetno složenu građu.

- U citoplazmi trombociti sadrže dva tipa granula.
- Jedan tip granula sadrži neproteinske supstance: serotonin, ATP i ADP.
- Drugi tip granula sadrži različite proteine., svetlige je boje i nema organela osim perifernog prstena mikrotubula koji održavaju oblik trombocitima.

- Glavnu ulogu trombociti imaju u procesu zaustavljanja krvavljenja (hemostaza) u kičmenjaka.
- Oni formiraju trombocitni čep koji može privremeno da zaustavi krvavljenje iz male rane.

- Zahvaljujući faktorima koagulacije koje sadrže, trombociti imaju ulogu i u procesu koagulacije.

- Ovaj proces se odvija u saradnji faktora koagulacije koji se nalaze u:
  - trombocitima (fosfolipidni faktor),
  - tkivima krvih sudova (tkivni tromboplastin) i u
  - krvoj plazmi (fibrinogen, protrombin i krvni tromboplastin)

- Rezultat toga je stvaranje krvog ugruška, tromba na mestu povrede krvnog suda.

- **hemostaza** je proces sprečavanja isticanja krvi iz povređenog krvog suda, a sastoji u prevođenju krvi u stanje gela, pihtijastu masu koja se naziva krvni koagulum.
- Krajnji efekat procesa je prevođenje solubilnog proteina plazme fibrinogena u nesolubilni fibrilarni protein fibrin.

Uloge krvnog sistema

- Održavanje homeostaze (unutrašnje ravnoteže)
- Transportna uloga
- Zaštitna uloga
- Uloga u termoregulaciji

Transportna uloga

- - kiseonik i hranljive materije do ćelija u telu;
- - ugljen - dioksid i druge materije koje su proizvodi ćelijskog metabolizma do pluća i organa za izlučivanje;
- - hormone do organa na koje deluju;
- - odvodi suvišnu vodu i reguliše pH (omogućava homeostazu);

Zaštitna uloga

- od virusnih i bakterijskih infekcija koju ostvaruju bela krvna zrnca (leukociti)

Uloga u termoregulaciji

- ostvaruje se cirkulacijom krvi kroz kožu.
- Termoregulacija predstavlja sposobnost održavanja stalne telesne temperature, (organizmi koji tu sposobnost imaju nazivaju se homeotermi)

- Smatra se da prosečne vrednosti treba da izgledaju ovako:
- 1% bazofila;
- 1 do 3% eozinofila;
- 0 do 9% monocita;
- 25 do 30% limfocita;
- 54 do 62% neutrofila.

Referentne vrednosti za odrasle

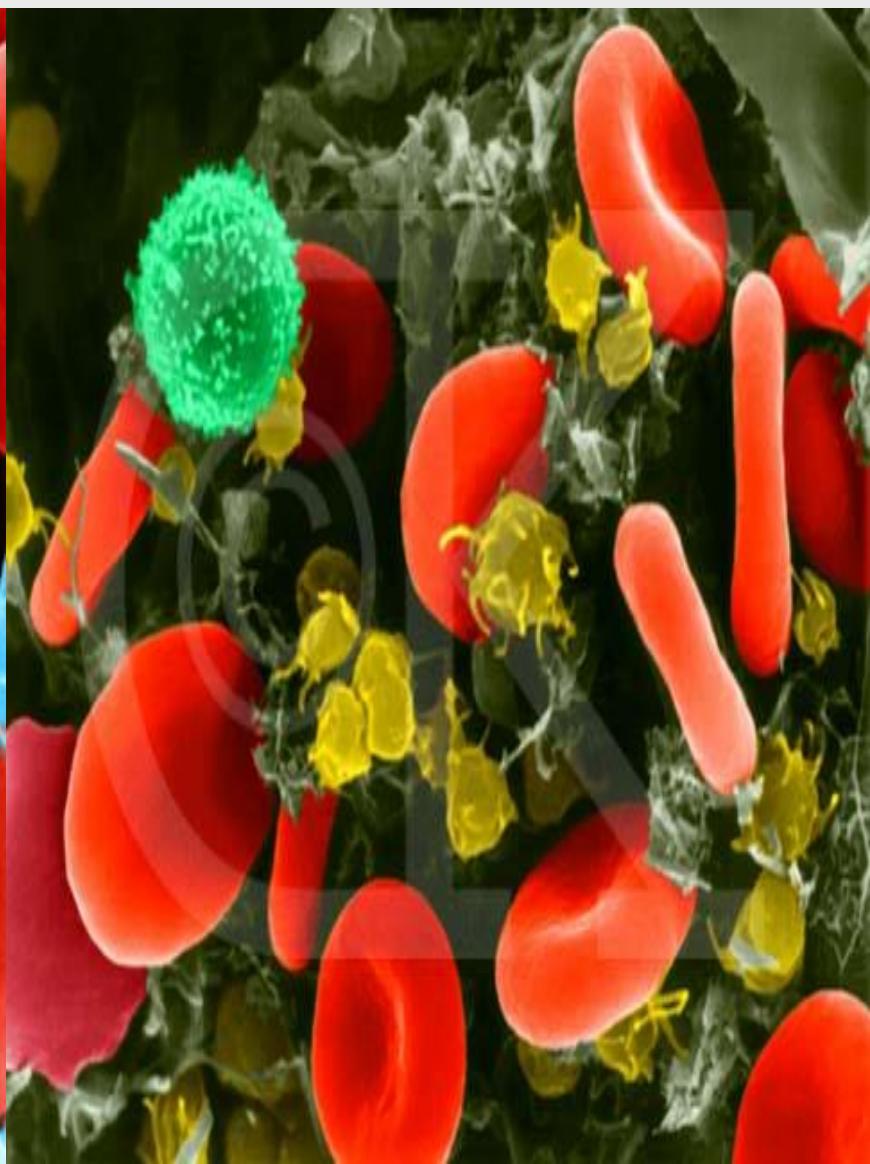
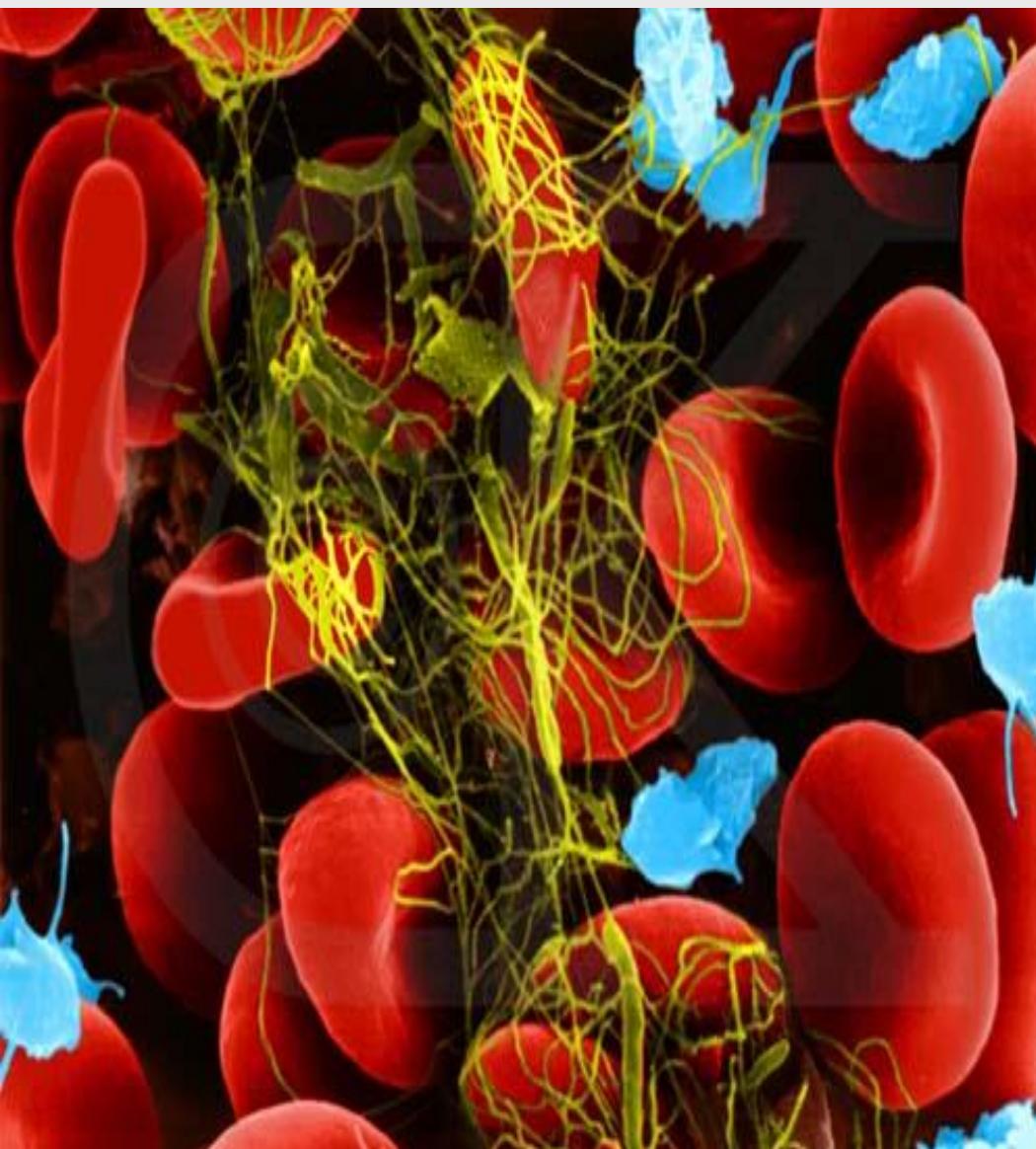
- ukupan broj leukocita od 4 do 11 po $10^9/l$
- neutrofila od 2.5 do 7.5 po $10^9/l$,
- monocita od 0.2 do 0.8 po $10^9/l$,
- eozinofila od 0.04 do 0.4 po $10^9/l$,
- bazofila od 0.01 do 0.10 po $10^9/l$ i
- limfocita od 1.5 do 3.5 po $10^9/l$.

- NN 275ml krvi i tada je odnos V/TM najveći
- Pubertet –odrasli
  - 3800 žene
  - 4500 muškarci

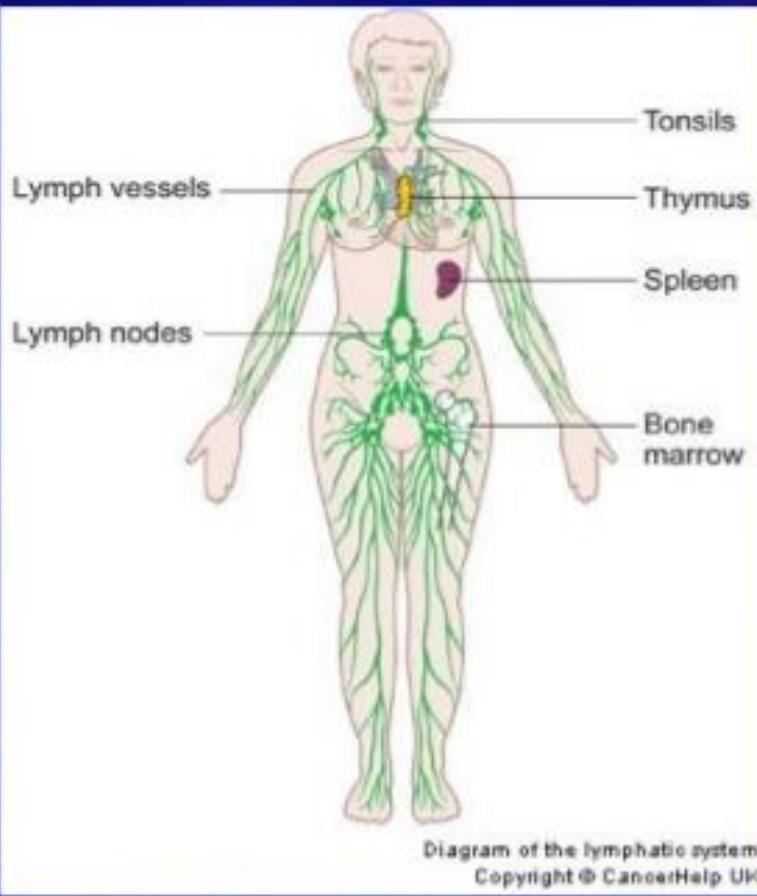
eritrociti

- Hb raste od rođenja do puberteta podjednako
- Odrasli muškarci imaju veću količinu (140g/l, tj 125g/l)

- Sportovi izdržljivosti
- Bazične pripreme u uslovima relativne hipoksije
- Više od 2000m nadmorske visine
- duže od 3 nedelje
- Prvi rezultati nakon 100 do 120 dana

Limfni sistem i limfa

- Limfa teče samo jednim smerom tj .
- Od perifernih tkiva prema velikim venama (zalisci!)
- Najveći limfni vodovi su ductus thoracicus (grudni limfovod) i ductus lymphaticus dexter (desni limfovod)
- Oba utiču u stecište potključne i unutrašnje jugularne vene tj. Venski ugao.

Uloga limfe

- Neprekidno odnošenje belančevinskih molekula iz međućelijskog prostora (ako ne = nagomilavanje)
- Prenos masti – nakon apsorpcije iz crevnih resica izravno ulaze u nju
- Imunosna uloga
- Limfna crpka – stezanje glatkih mišićnih vlakana u zidu limfne žile i pritisak spolja(npr. mišić)

